

”TUPLATEN ENEMMÄN KAIKKEA”

Monikkovanhempien kokemuksia varhaisesta vuorovaikutuksesta

Jonna Parantainen

Anniina Pernu

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PARANTAINEN, JONNA & PERNU, ANNIINA:

”Tuplaten enemmän kaikkea”

Monikkovanhempien kokemuksia varhaisesta vuorovaikutuksesta

Opinnäytetyö 66 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Marraskuu 2013

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kuvata, millaisia kiintymyssuhteisiin ja varhaiseen vuorovaikutukseen liittyviä kokemuksia ja tunteita monikkoperheiden vanhemmilla on, sekä selvittää äitien ja isien kokemusten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa paneudutaan kiintymyssuhdeteorian ja sensitiivisen vuorovaikutuksen kautta monikkoperheitä koskevaan tutkimustietoon. Aihe on lähtenyt opinnäytetyön tekijöiden omasta kiinnostuksesta sekä yhteistyöstä Pirkanmaan Monikkoperheet ry:n kanssa. Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineisto on kerätty teemahaastattelulla. Haastattelun teemoja ovat kiintymyksen ja yksilöllisen hoidon toteutumisen lisäksi vanhempien jaksaminen, tunnekokemukset sekä parisuhteen muutokset. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Tutkimukseen osallistui kahdeksan monikkovanhemmaa.

Opinnäytetyön keskeisenä teoriana toimii John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kun perheeseen syntyy kerralla kaksi vauvaa tai enemmän, kiintymyssuhteiden luominen on luonnollisesti haastavampaa ja vie enemmän aikaa kuin yhden vauvan kanssa. Haastatteluihin osallistuneet vanhemmat toivat esille, että vauva-aika on niin kiireen ja hoidollisten toimenpiteiden täyttämää, että vauvoihin tutustuminen ja kiintymyssuhteen luominen vievät oman aikansa. Äidit kertoivat kokemuksistaan huomattavasti isiä tunnepitoisemmin, ja etenkin tiedon monikkoraskaudesta olivat äidit kokeneet negatiivisemmin. Äitien onnea varjosti huoli monikkoraskauteen liittyvistä riskeistä. Tutkimukseen osallistuneilla vanhemmilla on ympärillään vahvat tukiverkot arkea helpottamassa, ja myös parisuhde koettiin tärkeäksi voimavaraksi. Tätä kautta vanhemmat eivät kokeneet voimakasta uupumusta, vaan väsymys oli enemmänkin kausittaista ja liittyi esimerkiksi vauvojen hampaiden puhkeamisaikaan.

Tutkimuksen tuloksia hyödynnetään Pirkanmaan Monikkoperheet ry -yhdistyksessä. Jatkotutkimusaiheeksi nousi erot ja yhtäläisyydet sellaisten vanhempien kokemuksissa, joille kaksoiset ovat ensimmäisiä lapsia, ja sellaisten, joilla on jo aiempia lapsia.

Asiasanat: varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhdeteoria, monikkovanhemmuus, triadinen suhde

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social Pedagogy

PARANTAINEN, JONNA & PERNU, ANNIINA:
“Double the Amount of Everything”
Multiple Birth Parents’ Experiences about Early Interaction

Bachelor's thesis 66 pages, appendices 4 pages
November 2013

The purpose of this thesis was to describe the experiences and emotions the parents of multiple children have about the bonding theory and early interaction, and to find out the resemblances and differences between the experiences that mothers and fathers have. The need for this thesis arose from authors’ own interest in bonding theory and multiple families and cooperation with Pirkanmaan Monikkoperheet ry (Pirkanmaa Multiple Birth Families). The study is qualitative and the material has been gathered through a theme interview.

The parents emphasized that especially at the beginning the workload with the babies was so great that they had no time for actual emotional moments. The mothers talked about their experiences in a more emotional way compared to the fathers. Furthermore, when the parents had found out that they were going to have multiple children, the the mothers had experienced the fact in a more negative way than the fathers. This was caused by the fact that mothers were more worried and aware of the risks that a multiple pregnancy might cause. The parents had not experienced a lot of fatigue since they got support and help from their spouses. The exhaustion was more likely to be seasonal and for instance it could appear when the babies were teething.

The results of this thesis are utilized in Pirkanmaan Monikkoperheet. The topics for follow-up study could be the resemblances and differences between the experiences of parents to whom the multiple children are the first children, and the families who already have children.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	YLEISTÄ MONIKKOPERHEISTÄ	8
3	KIINTYMYSSUHDETEORIA.....	10
	3.1 Kiintymyssuhdemallit	10
	3.2 John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria	13
	3.3 Kiintymyssuhteen rakentuminen odotusaikana.....	14
4	VARHAINEN VUOROVAIKUTUS.....	16
	4.1 Hyvä vuorovaikutus	16
	4.2 Sensitiivisyys	17
5	VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN JA VANHEMMUUDEN ERITYISPIIRTEET MONIKKOPERHEISSÄ.....	20
	5.1 Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen syntymisen haasteet	20
	5.2 Monikkoäitien jaksaminen.....	23
	5.3 Isän rooli ja parisuhde.....	24
6	TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT.....	27
	6.1 Tutkimusaineisto.....	27
	6.2 Aineiston analysointi	27
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	30
	7.1 Odotus- ja alkuaika kiintymyssuhteeseen valmistautumisen aikana	30
	7.1.1 Kiintyminen raskausaikana	31
	7.1.2 Keskosuus ja sen merkitys kiintymyssuhteen kannalta	33
	7.1.3 Erossa olon merkitys vanhempi-lapsi -suhteelle.....	35
	7.1.4 Vanhemmuuden mahdollisuudet sairaala-aikana.....	37
	7.2 Kiintyminen vauvoihin	38
	7.2.1 Vihdoin kotona – tutustuminen ja suhteen syventäminen vauvoihin alkaa.....	38
	7.2.2 Jaetaanko vauvat ”isän vauvaan” ja ”äidin vauvaan”?	40
	7.2.3 Hoitotilanteet.....	42
	7.3 Vanhemmuus ja jaksaminen	44
	7.3.1 Vanhemman mielikuvat omasta vauva-ajasta.....	44
	7.3.2 Vanhemman näkemys itsestä hoitajana	46
	7.3.3 Jaksaminen ja voimavarat	48
	7.3.4 Vanhemmat tasavertaisina hoitajina	50
	7.3.5 Vanhemman näkemys omasta ja kumppaninsa roolista kasvattajana.....	51
	7.3.6 Lasten syntymän vaikutus parisuhteeseen	53
8	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	55

8.1 Tutkimustulosten pohdintaa.....	55
8.2 Opinnäytetyön prosessi.....	56
8.3 Tutkimuksen eettisyyden ja luottamuksellisuuden tarkastelu	57
8.4 Jatkotutkimusaiheet ja tulosten hyödyntäminen	59
LÄHTEET.....	61
LIITTEET	64
Liite 1. Ilmoitus Pirkanmaan Monikkoperheet Ry:n jäsenlehdessä	64
Liite 2. Teemahaastattelun runko	65

1 JOHDANTO

Vauvan syntyminen perheeseen on usein ilon ja onnen aihe, ja kun vauvoja syntyy kerralla useampi, voi onni tuntua vielä sitäkin suuremmalta. Tuplaonni tuo myös luonnollisesti mukanaan monikkoperheeseen omia piirteitään. Äiti-lapsi -suhde muodostuu omalla tavallaan jo raskausaikana ja lasten synnyttyä suhteen muotoutumisessa läsnä ovat kokoajan monikkouden luomat puitteet: vauvojen yksilöiminen, eriyttäminen, äidillinen oikeudenmukaisuus sekä suhteen kaksinaisuus ja tuki. Vanhempi-lapsi -suhteeseen liittyy suhteen kolminaisuus, sillä vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat kolmensuuntaisia vanhemman joutuessa jakamaan huomiotaan kahdelle lapselle samanaikaisesti. (Heinonen 2004, 23) Monikkovanhemmat kohtaavat monenlaisia haasteita muodostaessaan vuorovaikutussuhdetta vauvoihinsa, ja juuri näihin liittyviä kokemuksia aiomme opinnäytetyössämme tutkia.

Opinnäytetyön aihe on lähtenyt omasta kiintymyssuhteiden ja monikkoperhedynamiikan mielenkiinnostamme. Susanna Sillanpään (2010) opinnäytetyö ”Varhaisen vuorovaikutuksen haasteet monikkoperheissä” toimi myös innoittajanamme tutkimuksen suuntaviivoja miettiessämme, sillä hänen jatkotutkimusaihe-ehdotuksenaan oli tutkia juuri eroja ja yhtäläisyyksiä vanhempien kokemusten välillä. Saimme yhteistyökumppaniksemme tutkimukseen Pirkanmaan Monikkoperheet ry:n, jonka tarkoituksena on koota yhteen monikkoperheitä virkistymään ja vaihtamaan kokemuksiaan sekä Suomen Monikkoperheet ry:n kautta ajaa yhteiskunnallisesti monikkoperheiden yleisiä ja yhteisiä etuja.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on siis selvittää, millaisia kokemuksia ja tunteita tuottaa kiintymyssuhteiden näkökulmasta useamman lapsen yhtäaikainen syntyminen perheeseen. Tahdomme tuoda esiin monikkoperheiden vanhempien omia näkemyksiä ja kokemuksia monikkovanhemmuudesta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta. Olemme erityisesti kiinnostuneita siitä, millä eroilla ja samankaltaisuuksilla isien ja äitien kokemuksista löytyy.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. *Millaisia kiintymyssuhteisiin ja varhaiseen vuorovaikutukseen liittyviä kokemuksia monikkoperheiden vanhemmilla on?*
2. *Minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä isien ja äitien kokemuksista löytyy?*

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa paneudutaan kiintymyssuhdeteorian ja sensitivisen vuorovaikutuksen kautta tutkimustietoon, joka koskee monikkoperheitä eli perheitä, joissa on syntynyt kerralla useampi kuin yksi lapsi. Koska tutkimushenkilömme ovat kaksosperheiden vanhempia, käsittelemme haastatteluaineistosta kerättyjä vanhempien varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteisiin liittyviä kokemuksia erityisesti kaksosperheiden näkökulmasta. Tutkimuksen teemoja ovat varhaisen vuorovaikutuksen näkökulmasta alkuaika monikkoperheessä, kiintyminen vauvoihin, vanhemmuus ja jakaminen sekä äitien ja isien välisten kokemusten erot ja yhtäläisyydet.

Haastatteluissa esiin tulleiden kokemusten pohjalta haluamme saada monikkoperheiden vanhempia tiedostamaan ja työstämään kiintymyssuhteissa ilmeneviä haasteita. Toivomme myös, että työmme voisi olla avaamassa uusia näkökulmia monikkoperheiden kanssa työskenteleville ihmisille, jotta he tiedostavat kiintymyssuhteisiin ja liittyvät haasteet ja vanhemmuuden erityispiirteet monikkoperheissä. Näin he voivat työssään tutkailla vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutusta ja tarvittaessa tukea varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvissä haasteissa.

2 YLEISTÄ MONIKKOPERHEISTÄ

Monikkoperheeksi kutsutaan perhettä, johon syntyy kerralla useampi kuin yksi lapsi. Monikkoperheiden yhteydessä voidaan puhua myös monikkoäidistä, monikkoisästä ja monikkolapsesta. (Kumpula 2004, 5) Viime vuosina Suomessa lapsista kaksosia on ollut noin 2,5 %. Kaksosista noin kolmasosa on identtisiä eli samanmunaisia kaksosia, joilla on samanlainen perimä ja sukupuoli. Epäidenttisiä kaksosia on 66 % kaksosista, ja he muistuttavat toisiaan perimältään saman verran kuin sisarukset yleensä. (Heinonen 2004, 15)

Monisikiöiset raskaudet yleistyivät Suomessa vuoteen 1998 asti huomasti hedelmöityshoitojen lisääntymisen vuoksi. Sen jälkeen niiden määrä on kääntynyt laskuun, sillä hedelmöityshoidoissa siirretään entistä useammin vain yksi alkio. Toisaalta yli 35-vuotiaiden synnyttäjien määrä kasvaa alati, mikä äidin korkean iän vuoksi lisää monisikiöisen raskauden todennäköisyyttä. (Kumpula 2004, 5)

Monikkoraskaudesta puhutaan usein riskiraskautena, koska monikkoraskauksissa esiintyy enemmän komplikaatioita kuin yksisikiöisissä raskauksissa. Merkittävimpiä riskejä ovat ennenaikainen synnytys ja sikiön kasvun hidastuma. (Kumpula 2004, 12) Ennenaikainen syntymä on kaksosilla kolme kertaa yleisempää kuin ainokaisina syntyneillä, ja yli kahdella kolmasosalla kaksosista voidaan todeta joitakin merkkejä hidastuneesta kasvusta syntymän aikaan. Yli puolet kaksosista painaa syntyessään alle 2,5 kilogrammaa. Myös keskenmenoja esiintyy kaksosraskauksissa noin 2–3 kertaa useammin kuin yksisikiöisissä raskauksissa. (Manninen 2003, 131)

Koska monisikiöinen raskaus on rasitus äidin elimistölle, siihen liittyy myös komplikaatioita, kuten anemiaa, raskausmyrkytystä, raskaushepatoosia ja napanuorakomplikaatioita enemmän kuin yksisikiöiseen raskauteen. Lisääntyneiden riskien vuoksi monisikiöisiä raskauksia seurataan tarkemmin kuin yksisikiöisiä raskauksia, ja äitiysneuvolan ja -poliklinikan yhteistyö onkin tiivistä. (Heinonen 2004, 16)

Monikkoraskaus voi siis lukuisten riskiensä vuoksi tuoda vanhemmille suuren ilon ja onnen lisäksi myös paljon huolia. Huoli voi varjostaa myös synnytyksen jälkeen vuorovaikutuksen ensi hetkiä, sillä monikkosynnytyksissä lapset syntyvät aina jossain määrin

ennenaikaisesti. Vain harvoin äiti saa molemmat kaksoset rinnalleen heti syntymän jälkeen, vaan vauvat viedään usein lääkärintarkastukseen ja teho-osastolle tarkkailtavaksi. Äiti ei voikaan silloin tutustua vauvoihin samalla tavoin, kuin vierihoidossa on mahdollista, ja tällaisissa tilanteissa usein isä pääseekin tutustumaan vauvoihin äitiä nopeammin. (Manninen 2003, 135–147)

3 KIINTYMYSSUHDETEORIA

3.1 Kiintymyssuhdemallit

Kiintymyssuhde kuvaa tunnesuhteita, sekä niiden tilaa ja laatua kahden yksilön välillä. Kiintymyskäyttäytyminen sisältää useita erilaisia käyttäytymismalleja, joiden avulla pyritään läheiseen yhteyteen toisen ihmisen kanssa, ja jotka johtavat turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen tunteen lisääntymiseen. Kiintymyksen kohteiden, tässä tapauksessa vanhempien, läsnäolo tuo turvallisuutta ja rauhoittaa. Jos kiintymyksen kohteet eivät ole läsnä, seurauksena voi olla hätäntyminen ja ahdistuminen. (Punamäki 2011, 109–112) Toimiva kiintymyssuhde luo ikään kuin turvasataman, mikä onnistuessaan suojaa yksilöä epävarmuuden ja stressin haitallisilta vaikutuksilta ja antaa hyvän perustan persoonallisuuden jatkuvalla kehitykselle. Turvallinen kiintymyssuhde tarjoaa perustan, josta käsin yksilö voi turvallisesti tutkia ympäröivää maailmaansa ja sopeutua ympäristöönsä. (Becker-Weidman 2008, 38)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi päättelee sisäisten työskentelymalliensä avulla, voiko hän luottaa muihin ihmisiin, keneen hän voi hädän hetkellä turvautua, ja onko hän arvokas ja muiden ihmisten rakkauden arvoinen (Bowlby 1988). Lapsen ollessa turvallisesti kiintynyt, hän kokee tulevansa rakastetuksi omana itsenään ja hän voi luottaa vanhempiensa aitoon läsnäoloon, herkkyyteen ja hyväntahtoisuuteen. Turvallisesti kiintynyt yksilö saa kiintymyssuhteesta turvallisen perustan, jonka myötävaikutuksella hän uskalltaa tuoda esiin sekä myönteisiä että kielteisiä tunteitaan, tutkia omaa ympäristöänsä sekä tukeutua hoitajaansa tarpeen niin vaatiessa. (Punamäki 2011, 111–112)

Vanhempien etäinen, arvaamaton tai lasta laiminlyövä käytös johtaa siihen, että lapsi purkaa pettymyksen ja epäluottamuksen tunteensa joko takertumalla vanhempaansa tai vuorovaikutusta välttämällä. Mikäli lapsi ei voi luottaa hoitajansa sensitiivisyyteen havaita, ymmärtää ja täyttää hänen tarpeitaan, tulee lapsesta välttelevästi kiintynyt, ja hän joutuu tarpeen tullen turvautumaan omaan apuunsa. Kun yksilö kokee uhkaa elämässään esimerkiksi traumaattisen tapahtuman muodossa, ahdistuneisuus kasvaa ja kiintymykseen liittyvät turvallisuuden ja tyyntymisen tarpeet lisääntyvät. Tämä prosessi aktivoi yksilön kiintymyskäyttäytymistä, kuten esimerkiksi kontaktin ja läheisyyden hakemista. (Brodén 2006, 31)

Kiintymyssuhdeteorian niin kutsuttu punainen lanka siis on, että kiintymyssuhteet voivat varhaislapsuuden aikana kehittyä joko turvattomiksi tai turvallisiksi, ja että tällä kiintymyssuhteen laadulla on merkittävä vaikutus yksilön sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Tämä yhteys on pystytty todentamaan John Bowlbyn jälkeen useissa eri tutkimuksissa. (Kerns, Abraham, Schlegelmilch & Morgan 2007) Näin ollen lapset, jotka muodostavat turvallisen kiintymyssuhteen heistä huolehtivaan aikuiseen, muodostavat myös onnistuneempia ja kestävämpiä kiintymyssuhteita ystäviinsä. Heillä on myös parempi itsetunto kuin turvattomuutta kokevilla lapsilla. (Broden 2006, 31)

Empiiristen havaintojen perusteella kiintymyssuhdeteoriaa tutkineet ihmiset ovat tulleet siihen tulokseen, että onnistuneen kiintymyssuhdekehityksen perusta on se, että pienellä lapsella pitää olla mahdollisuus muodostaa kiintymyssuhde muutamaan häntä hoitavaan henkilöön, joista yksi on tärkeämpi tai vahvempi kuin muut. Kiintymyssuhde, ja sitä koskeva kiintymysmalli tai -tyyli, syntyy vähitellen lapsen kehittymisen ja lapsen elämässä oleviin ihmisiin tutustumisen kautta. Jotta lapsi kykenisi kiintymään hoitajaansa, hänen on ensin opittava erottamaan henkilö muista henkilöistä. Vaikka John Bowlbyn mukaan tämä tapahtuu noin kolmen kuukauden ikäisenä, varsinaista kiintymyskäyttäytymistä on havaittu vasta puolen vuoden ikäisillä lapsilla. Tällaisella käyttäytymisellään lapsi hakee, säätelee ja ylläpitää läheisyyttä esimerkiksi hakeutumalla vanhempansa syliin, takertumalla tähän tai yrittämällä seurata vanhempansa tämän lähtiessä. (Bowlby 1991a, 246) Kiintymyksen kannalta on Bowlbyn mukaan korostetun tärkeää, että lapsen elämässä olevat henkilöt reagoivat riittävän nopeasti ja sopivalla voimakkuudella lapsen tekemiin aloitteisiin (Bowlby 1991a, 247).

Mary Ainsworth loi 1970-luvulla menetelmän, jonka avulla voidaan arvioida lapsen kiintymyssuhteen perusturvallisuutta tai -turvattomuutta hänen käyttäytymistään seuraamalla. Ainsworth jakaa kiintymyssuhdetutkimuksessaan lapset karkeasti kahteen eri ryhmään: *turvallisesti* ja *turvattomasti* kiinnittyneisiin. Turvattomasti kiintyneet lapset jaetaan edelleen välttelevästi, ristiriitaisesti ja jäsentymättömästi kiinnittyneisiin lapsiin. (Punamäki 2011, 110)

Turvattomasti kiinnittynyt lapsi ei ole varma, onko hänelle tärkeä hoitaja hänen käytettävissään silloin, kun hän tarvitsee. Turvaton kiintymyssuhde syntyy lapsen koki-

essa toistuvasti, että hänen perustarpeensa eivät tule täytetyiksi. Vastaavasti turvallisesti kiinnittyneelle lapselle kertyy kokemuksen kautta luottamusta siitä, että hoitaja tulee auttamaan tilanteissa, joissa lapsella on epämiellyttävä olo. (Sinkkonen 2003, 98)

Kiintymyssuhde muodostuu vältteleväksi tilanteissa, joissa hoitaja ei syystä tai toisesta pysty vastaamaan lapsen viesteihin tarkoituksenmukaisesti. *Välttelevästi kiinnittynyt lapsi* vaikuttaa suhtautuvan vain välinpitämättömästi ihmissuhteisiin. Hän ilmaisee niukasti tunnetason viestejä, eikä esimerkiksi itke tilanteissa, joissa hänet viedään uuteen, vieraaseen päivähoitopaikkaan. Myös jälleentapaamisissa lapsi on välinpitämätön kohdatessaan hoitajansa. Tällainen lapsi on oppinut, että hänen tarvitsevuuttaan ei siedetä, joten hän oppii sopeutumaan tilanteisiin miellyttämällä, tukahduttamalla omat tunteensa ja tarpeensa sekä pärjäämään omillaan. Vaikka häntä virheellisesti saatetaan pitää niin kutsutusti ”helppona lapsena”, hän saattaa kokea sisäistä stressiä, jota hän ei jaa hoitajansa kanssa. (Broden 2006, 33)

Ristiriitainen kiintymys syntyy hoitajan käytöksen ja viestien ollessa lapsen mielestä ennakoimattomia. Toistuvista tilanteista huolimatta lapsi ei koskaan voi olla täysin varma, kuinka hoitaja kulloinkin käyttäytyy. Tällainen lapsi on arka eikä uskaltaudu tutustumaan rohkeasti ympäristöönsä. Vieraat ja uudet paikat ja tilanteet aikaansaavat hänessä epävarmuutta. (Broden 2006, 33) Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi ei koe turvallisuuden ja välittämisen tunnetta, vaikka hän tarrautuu hoitajaansa (Punamäki 2011, 111–112). Jos lapselta puuttuu pysyvä ihmissuhde tai lapsen hoitoa laiminlyödään pahasti, voi kiintymyssuhde jäädä kokonaan muodostumatta (Mäntymaa ym. 2003, 460).

Jäsentymättömästi kiinnittyneen lapsen elämää määrittää pelko. Vanhempien totaalinen kyvyttömyys huolehtia lapsesta tai ensisijaisen kiintymyksen kohteen kokonaan puuttuminen lapsen elämästä saattaa johtaa jäsentymättömään kiinnittymiseen. Edellytykset lapsen itsetuntemuksen kehittymiseen sekä vuorovaikutussuhteissa toimimiseen hankaloituvat merkittävästi. Lapsi kokee maailman kaoottisena ja hänen käytöksensä on siitä johtuen säätelemätöntä, epä säännöllistä ja impulsiivista. Lapsi voi olla ajoittain kiinnittynyt ja ajoittain pelätä samaa aikuista. (Broden 2006, 33)

Turvallisesti kiinnittynyt lapsi luottaa saavansa turvaa hoitajasta silloin, kun kokee olonsa turvattomaksi. Lapsella on rohkeutta tutustua ja tutkia ympäristöään, sillä hän tietää, että turvallinen aikuinen on saatavilla tarvittaessa. Turvattomassa tilanteessa lapsi pys-

tyy ottamaan aikuiselta vastaan lohdutusta ja palaamaan tämän jälkeen jälleen leikkimään. Lapsi osoittaa vilpittömästi iloa nähdessään jälleen hoitajansa vaikka vain lyhyenkin eron jälkeen. (Broden 2006, 33) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen edellyttää, että hoitaja kykenee ja hänellä on tahtoa havaita lapsen lähettämiä viestejä, ja että hän onnistuu vastaamaan niihin oikealla tavalla ja oikeaan aikaan. Sensitiivinen hoitaja kykenee havainnoimaan omia ja lapsen tunnetiloja, ja hän ymmärtää molempien haluja, tunteita ja tarpeita. Hoitajan emotionaalinen läsnäolo ja tunnepitoinen vuorovaikutus vauvan kanssa ovat korostetun tärkeitä lapsen myönteisen psykofyysissoosiaalisen kehityksen kannalta. Tunnepitoinen vuorovaikutus on tärkeää vauvan biologisten ja neurologisten kehityssaavutustensa toteutumiseksi. (Punamäki 2011, 112-113)

3.2 John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria

John Bowlby (1991a) on esittänyt joitakin kiintymysmallin kehittymiseen vaikuttavia osatekijöitä, joissa vastuu on aikuisella. Turvallisen kiintymysmallin kehittymisen kannalta avaintekijänä on ensinnäkin se, että lapsen antamat signaalit havaitaan välittömästi, ja ne osataan tulkita oikein. Hoitajan on osattava valita asianmukainen toimintatapa suhteessa lapsen tarpeeseen. Lisäksi hoitajan tulee olla aktiivinen vuorovaikutussuhteessaan lapseen, eli aikuisen ei tule ainoastaan tyytyä reagoimaan lapsen tekemiin aloitteisiin ja signaaleihin. Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen pitää olla luonteeltaan sellaista, että se tuottaa molemmille osapuolille tyydytystä. (Rusanen 2011, 34)

Minkä takia sitten erityisesti lapsen hätään vastaaminen on tärkeää? Kiintymyssuhdeteorian keskeisimpiä argumentteja on, että lapsen perusturvallisuuden tunne järkkyy hänen joutuessaan uusiin, vieraisiin tai muulla tavoin pelottaviin tilanteisiin. Tällöin lapsi ei kykene jatkamaan ”maailmanvalloitustaan” eli leikkimään, vaan hän joutuu olemaan varuillaan ja etsimään turvallisuutta ympäristöstään. Lapsen aika ja energia menee turvallisuudentunteen lisäämiseen, mikä saattaa ilmetä monella tavalla, esimerkiksi itkemisenä, vetäytymisenä, keskittymiskyvyttömyytenä tai muulla tavalla hoivan vaatimisena. Bowlbyn kiintymyssuhdeteoriassa puhutaan niin kutsutusta tutkimuskäyttäytymisestä (engl. exploratory behaviour), joka mahdollistuu ainoastaan tilanteissa, joissa lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Mikäli lapsen hätään vastaamattomuus on toistuvaa, lapsen käsitystä hoitajasta alkaa sävyttää epävarmuus, josta voi seurata jatkuvaa keskittymiskyvyttömyyttä. (Bowlby 1991a, 236–244; Rusanen 2011, 35)

Ajatuksia herättävä kysymys on, tarvitseeko aikuisen rakastaa lasta, jotta lapsi kykenee kehittämään turvallisen kiintymyksen. Saattaa olla, että aikuisen lasta kohtaan kokema rakkaus on välttämätön, vaikkakaan ei riittävä ehto turvallisen kiintymyksen syntymisen kannalta. Aikuinen voi siis rakastaa lastaan, mutta tästä huolimatta hän voi toimia suhteessa lapseen syystä tai toisesta siten, että lapsi kokee turvattomuutta. Tästä ääriesimerkkeinä ovat julkisuuteen silloin tällöin tulevat tapaukset, joissa vanhempi jättää hyvin pienen lapsen oman onnensa nojaan ulos tai autoon täyttääkseen omia mielihalujaan. Vanhempi voi myös tällöin rakastaa aidosti lastaan, mutta hänen toimintatapansa ei tue turvallisen kiintymysmallin syntymistä. Rakkauden lisäksi aikuisen pitäisi myös toimia suhteessa lapseen lapsen etua priorisoivalla tavalla. Aito rakkaus kuitenkin helpottanee aikuisen päätöksentekoa lapsen hyväksi tilanteissa, joissa hänen ja lapsen välinen etu on keskenään ristiriidassa. Rakkaus lapseen mahdollisesti helpottaa aikuisen kykyä laittaa etusijalle lapsen tarpeet ja odotukset sekä auttaa luopumaan omistaan, tai siirtämään niiden toteutusta myöhempään ajankohtaan. (Bowlby 1991a, 248–252)

3.3 Kiintymyssuhteen rakentuminen odotusaikana

Vanhempien mielikuvat vanhemmuudesta ja siihen liittyvistä toimintamalleista, jotka hahmotetaan suhteessa omiin vanhempiin, auttavat suhteen syntymisessä vanhemman ja vastasyntyneen vauvan välille. Kiintymystä lapseen edeltää kiintymys syntymättömään lapseen. Tätä ennen syntymää tapahtuvaa kiintymistä kutsutaan prenataaliseksi kiintymiseksi. Condon ja Corkingdale (1997) ovat löytäneet ja määritelleet yleisesti esiintyviä kiintymyskäyttäytymisen muotoja ennen lapsen syntymää. Näitä ovat muun muassa toive saada tietoa syntymättömästä lapsesta, ilo vuorovaikutuksesta lapsen kanssa sekä todellisuudessa että mielikuvituksessa, ja toive suojella lasta ja täyttää hänen tarpeet hoitamalla itseään mahdollisimman hyvin raskauden aikana. Myös pelko lapsen menettämisestä keskenmenon vuoksi tai huoli siitä, että lapsi on sairas tai epämuodostunut, sekä tarve suojella lasta ohittaen omat tarpeet, ovat kiintymyskäyttäytymisen tekijöitä. (Brodén 2006, 43–45)

Lapsi syntyy vanhempien mielessä kauan ennen todellista syntymäänsä. Lapsi syntyy vanhempien ajatuksissa, kuvitelmissa ja mielikuvissa, ja tässä prosessissa luodaan sisäinen mielikuva lapsesta. Se on yhdistelmä naisen lapselta saadusta tiedosta, lapsen tavasta liikkua ja vastata ulkopuolelta tuleviin ärsykkeisiin sekä esimerkiksi hänen vuorokau-

sirytmistään. Kuviteltu lapsi on työmalli, joka auttaa kehittämään psykologista vanhemmuutta, koska mielikuva auttaa vanhempia luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta lapsensa kanssa ja rakentamaan suhdetta jo raskausaikana. Kuvitelmat kehittyvät ja muuttuvat koko odotusajan, eivätkä siis ole mitään kiinteitä kuvia. (Broden 2006, 77, 81–82)

Vanhempien mielikuviin tulevasta lapsesta vaikuttaa heidän elämäntilanteensa, varhaiset kokemuksensa omista vanhemmistaan sekä kokemuksensa raskaudesta. Vanhemmat kehittävät herkkyuden lasta kohtaan jo ennen tämän syntymää, ja tämä on osana ja edellytyksenä lapsen ja vanhempien väliselle kiintymykselle. Tämän herkkyuden kehittyessä raskausaikana, on suhde jo olemassa, kun lapsi syntyy, ja valmiina kehittymään edelleen uudessa tilanteessa. (Broden 2006, 91)

4 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

4.1 Hyvä vuorovaikutus

Turvallisen kiintymyssuhteen syntymisen edellytyksenä on vanhemman ja lapsen välinen hyvä ja sensitiivinen vuorovaikutus. Pieni lapsi pyrkii aktiivisesti kiinnittymään primaarihoitajaansa ja pitämään tähän yllä fyysistä ja psyykkistä yhteyttä erityisesti uhkaavissa tilanteissa. Vauvan yhteydenpitokeinoja vanhempansa ovat imeminen, katsekontakti, hymy, tarttuminen ja kiinnitarraminen, itkeminen, jäljittely, ääntely, jokelteleminen, seuraaminen ja syliin pyrkiminen. Vuorovaikutuksessa vanhempansa vauva kehittää työhypoteeseja siitä, voiko lapsi hakea lohtua vanhemmaltaan hätääntyessään ja turvata häneen tuntemattomassa tilanteessa. (Hautamäki 2012, 30)

Hyvän vuorovaikutuksen perustana on se, että vanhempi on emotionaalisesti läsnä. Kun vanhempi havainnoi tarkasti lapsen signaaleja ja kykenee hyödyntämään omia varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksiaan rikastuttaakseen vuorovaikutusta, saa lapsi nauttia hyvästä vuorovaikutuksesta vanhempansa kanssa. Lapsen biologisten ja neurologisten kehityssaavutusten toteutumisen edellytyksenä on tunnepitoinen vuorovaikutus, josta yksi tärkeä esimerkki on sosiaalinen hymy. Molemminpuolinen hymy mahdollistaa laadukkaan vuorovaikutuksen ja kehittää vauvan aivojen hermoverkkoja. (Punamäki 2012, 112–113)

Varhaisen vuorovaikutuksen tärkeänä elementtinä toimii varhainen säätely. Se on vastaamista vauvan tunteisiin ei-sanallisesti, eli pääasiassa kasvoilla, äänensävyllä ja kosketuksella. Vauvan itkiessä ja ollessa ylikiihottunut, vanhempi tulee vauvan mielentilaan mukaan ja vetää tämän erilaisin sanattomin keinoin takaisin tämän omaan tasapainotilaan, jossa vauvalla on taas turvallinen olo. Näitä keinoja voivat olla rauhoittava ääni, keinuttaminen, hymyilevät kasvot ja laajentuneet, säteilevät silmät. Jos vanhemmat havaitsevat vauvan oloja hyvin ja vastaavat niihin nopeasti palauttaen vauvan hyvinolontunteen, vauvalle alkaa muodostua malleja asioiden ennustettavuudesta: “Kun itkee, äiti ottaa aina hellästi syliin”. (Gerhardt 2004, 36)

Turvallinen vanhempi pyrkii myös sanoittamalla lapsensa tunteita jakamaan lapsen psyykkistä todellisuutta. Keskeisessä asemassa on vanhemman kyky iloita yhdessä lap-

sensa kanssa ja olla käytettävissä silloin, kun lapsi kaipaa turvaa ja lohtua. Näin vanhempi muodostaa lapselle turvallisen perustan, josta lapsi voi lähteä tutkimaan ympäristöä, ja johon lapsi voi palata hakemaan turvaa. Näin lapselle syntyy sisäinen oletusmalli kehittymiseen, jossa asiat ovat ennakoitavissa ja tunteilla on merkitystä. (Kalland 2001, 203)

4.2 Sensitiivisyys

Turvallisen kiintymyssuhteen syntymisen tärkeimpiin edellytyksiin kuuluu vanhemman sensitiivisyys. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan vanhemman kykyä ja halua havaita lapsen viestejä ja vastata niihin oikealla tavalla. Lapsi ja hoitaja ovat toisiinsa nähden vuorovaikutuksessa ja riippuvuussuhteessa ja oppivat näin tunnistamaan toisensa ja reagoimaan oikealla tavalla toisiinsa. Sensitiivinen aikuinen reagoi herkästi sekä lapsen myönteisiin että kielteisiin viesteihin ja osaa vastata niihin tilanteen vaatimalla tavalla, kuten esimerkiksi tarjoamalla lapselle ruokaa, lohtua tai virikkeitä. Toistuvista tilanteista vauva oppii, että yhdellä tavalla itkemällä hänet ruokitaan ja vastaavasti toisella tavalla itkemällä hän pääsee syliin saamaan lohtua. Tämä saa aikaan vauvassa helpotuksen ja tyydytyksen tunteita. Kun nämä tilanteet ja niihin liittyvät tunteet toistuvat useita kertoja päivässä, vauvalle kehittyy ensimmäisen elinvuotensa aikana perusluottamus. Perusluottamukseen kuuluu esimerkiksi se, että vauva kykenee luottamaan hoitajiensa hyvyteen sekä elinympäristönsä turvallisuuteen. (Becker-Weidman 2008, 42–44)

Lapsen viestin huomaamisen lisäksi viestit on osattava siis tulkita oikein, ja myös vastata niihin oikein ja ajoissa. Mekaaninen hoiva ei kuitenkaan riitä, vaan myös lapsen tunnetilan havaitseminen ja siihen vastaaminen on tärkeää. (Kalland 2001, 203) Sensitiivinen vanhempi kykenee peilaamaan omiaan ja lapsen tunnetiloja ja ymmärtämään molempien tunteita, tarpeita ja haluja. Sensitiivisen vuorovaikutuksen perusidea voidaan kiteyttää mentalisaation käsitteeseen. Vanhemmat peilaavat ja nimeävät lapsen tunteita ja viestivät lapselle havaitsevansa ja ymmärtävänsä tämän ainutkertaisia tunnetiloja ja kokemuksia. (Punamäki 2012, 112) Tämä auttaa lasta kestämään, mieltämään ja nimeämään vielä hallitsemattomia tunteitaan. Fonagyn (1995) luomalla mentalisaation käsitteellä kuvataan siis tuota kykyä ymmärtää ihmissuhteisiin liittyvät kokemukset mentaaliseksi, psyyken tiloiksi, eli merkityksellistä, kielellistä ja mielellistä vielä hahmottomia tuntemuksiaan ja kokemuksiaan. Vanhempi edistää lapsen luottavaista kiintymistä ja mentalisoivaa kykyä, kun hän pystyy mieltämään lapsen ja ennakoimaan

tätä mentaalisenä, intentionaalisenä olentona. Kun lapsi on vapaa tutkimaan ja pohtimaan hoitajansa mieltä ja mielentilaa peilaamalla itseään vapaasti hoitajansa mielessä, lapsi sisäistää vanhemman kuvan hänestä itsestään intentionaalisenä ja äidilleen tärkeänä olentona, joka on kuitenkin hänestä erillinen ja ainutlaatuinen yksilö rakkauden ja vihan tunteineen. (Hautamäki 2001, 57)

Sensitiiviseen vanhemmuuteen liittyy myös se, että vanhempi ei ainoastaan reagoi herkästi lapsen hätään, vaan on kontaktissa lapsen kanssa myös silloin, kun lapsella on kaikki hyvin. Sensitiivinen vanhempi ei myöskään häiritse lapsen keskittynyttä olemista tai tekemistä sekaantumalla tilanteeseen sopimattomalla tavalla. (Rusanen 2011, 98)

Joidenkin tutkijoiden mukaan sensitiivisyyteen kuuluu kyky sopeuttaa käyttäytymistään lapsen kehittyviin taitoihin. Etenkin pikkulapsi -iässä lapsen nopea kasvu synnyttää uusia tarpeita esimerkiksi tehdä asioita itse, ja lapsen liika auttaminen estää lasta oppimasta. Jos siis vanhempi ei huomioi lapsen kehitystä omassa toiminnassaan, voi auttaminen muuttua epäsensitiivisyydeksi. (Rusanen 2011, 98) Esimerkiksi lapsen toisen elinvuoden aikana sensitiivinen ja huolehtiva hoitaja asettaa asiaankuuluvat rajat lapselle tämän alkaessa tutkia ympäröivää maailmaansa. Tällä tavoin hoitaja sekä pitää lapsen turvassa että samalla mahdollistaa tämän ympäristön tutkimisen. Hoitajat joutuvat usein tässä vaiheessa lapsen kehitystä sanomaan "ei" asettaessaan rajoja. Lapsi tuntee häpeää hoitajan asettaessa rajoja tämän tehdessä jotain sopimatonta. Kiellon kuullessaan lapsi reagoi menemällä piiloon, peittämällä käsillään silmänsä tai kääntällä selkensä hoitajalle. Hoitaja, joka osaa reagoida oikein tässä tilanteessa, kykenee korjaamaan väliaikaisen katkoksen kiinnittymisessä ja saa lapsen kiinnostumaan keskeytyneestä asiasta uudestaan. Hoitaja osoittaa käytöksellään, että hän rakastaa lasta ja todella välittää hänestä. Lapsi oppii, että vaikka kaikki hänen tekonsa eivät hoitajan mielestä ole hyväksyttäviä, ei lapsi tunne itseään kuitenkaan pahaksi. Näiden kokemusten avulla hoitaja opettaa lasta siirtymään häpeän tuntemisesta syyllisyyden tuntemiseen. Syyllisyys on tunne, jota tuntiessaan ihminen haluaa korjata tekemänsä virheen. (Becker-Weidman 2008, 44–45)

Kuten aiemmin jo viitattiin, vanhemman sensitiivisyys on ominaisuus, jonka hän on omaksunut jo ollessaan lapsi vanhemmalleen. Tieto koetusta sensitiivisyydestä tulee vanhemmalle mielikuvina sekä omien vanhempien kertomuksina siitä, kuinka häntä on hoidettu lapsena. (Niemelä, Siltala & Tamminen 2003, 255) Vanhemman kykenevät ja haluavat peilata omia lapsuudenkokemuksiaan mielikuvien avulla ja tutustuvat muisto-

jen nostattamiin tunteisiin, ajatuksiin ja käyttäytymismalleihin (Punamäki 2012, 112). Nämä vaikuttavat vanhemman tapaan omaksua vanhempana oleminen omalle lapselleen ja sensitiivisyyden rakentumiseen: ”minä jaksan, onhan minunkin äitini jaksanut” (Niemelä ym. 2003, 255).

Vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja suhteeseen vaikuttaa siis oleellisesti myös representaatio, eli mielensisäinen malli itsestä vauvana sekä omista vanhemmista vauvaikäisten vanhempina. Se, millaisia mielikuvia vanhemmalla on syntymättömästä lapsestaan, miten vanhempi vauvaansa havainnoi, tulkitsee ja minkälaisena hän tämän kokee, on peräisin tämän omista varhaisista vuorovaikutuksista. Kyllin hyvien lapsuudenaikaisten vuorovaikutussuhteidensa ja niitä seuraavan kyllin hyvän representaation avulla vanhempi ymmärtää, hoivaa ja pitää hyvää huolta vauvastaan. (Manninen 2003, 141)

5 VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN JA VANHEMMUUDEN ERITYISPIIRTEET MONIKKOPERHEISSÄ

5.1 Varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen syntymisen haasteet

Kun perheeseen syntyy kerralla useampi kuin yksi lapsi, saa äiti-isä-lapsi -suhteen muodostuminen tavallisesta poikkeavia piirteitä, ja monikkovanhemmat kohtaavat monenlaisia haasteita muodostaessaan vuorovaikutussuhdetta vauvoihinsa.

Äiti-lapsi -suhteen muodostuminen saa omia piirteitään jo odotusaikana. Monikkoäideille tehdään raskausaikana useammin ultraäänitutkimuksia kuin yhtä lasta odottaville, mikä mahdollistaa kiintymisen vauvoihin vanhempien todettua, että vauvoja on todella tulossa useampi. Toisaalta raskautta voivat varjostaa pelot riskiraskauden sujumisesta, mikä vaikeuttaa varhaista kiintymistä. (Kumpula 2004, 36) Äidit saattavat yrittää olla muodostamatta vauvoihin liian vahvaa sidettä suojatakseen itseään mahdolliselta menetykseltä. Äitien voi olla vaikea iloita raskaudesta, eivätkä he välttämättä uskalla luoda vauvoihin liittyviä mielikuvia tai tehdä valmisteluja vauvojen varalle. (Manninen 2003, 132)

Osa monikkolasten äideistä pyrkii muodostamaan suhteen lapsiinsa raskauden aikana esimerkiksi kuvaamalla sikiöiden eroja liikkumisen suhteen, ja jotkut tuntevatkin pystyvänsä erottamaan lapset selvästi toisistaan. Tällöin äiti saattaa liittää lapsiin mielikuvia esimerkiksi itsestään tai isästä. Äiti saattaa myös sijoittaa toiseen lapseen positiivisia ominaisuuksia ja toiseen negatiivisia, sillä äitiyteen liittyy aina ambivalenssia. Lasten synnyttyä näitä mielikuvia saatetaan sijoittaa lapsiin. (Manninen 2003, 131)

Monikkoäiti-lapsi -suhteen muodostuminen on kokonaisvaltaista, ja siihen liittyvät lapsen yksilöiminen, eriyttäminen, äidillinen oikeudenmukaisuus sekä suhteen kaksinaisuus ja tuki. Lasten synnyttyä vanhemmilla on tarve yksilöidä ja erottaa lapset toisistaan fyysisten ja persoonallisten piirteiden, kuten luonteen, temperamentin, käyttäytymisen ja äänen perusteella sekä näiden erojen avulla. (Heinonen 2004, 24–25) Lapsista etsitään ja heissä nähdään korostetusti eroja. Lapsissa voi kuitenkin korostua samanlaiset piirteet joidenkin vanhempien mielessä, ja tällöin lapsista tulee vanhempien mielessä ensisijaisesti kaksosia. (Manninen 2003, 131)

Kun vauvoja on useampi kuin yksi, muodostaa heistä jokainen oman erilaisen vuorovaikutussuhteen vanhempiinsa. Vanhempien mielessä vauvoihin liittyy erilaisia representaatioita eli oletuksia ja tulkintoja heidän käyttäytymisestään. Myös vauvojen erilaiset synnynnäiset ja alati muokkautuvat vuorovaikutustaidot muokkaavat vuorovaikutustilanteita vanhempien kanssa. Monikkojen kokemukset saamastaan vanhemmuudesta ovat siis osin erilaisia, osin samanlaisia. (Manninen 2003, 142)

Yksilöllinen kiintymyssuhde jokaisen vauvan ja vanhemman välillä vaatii syntyäkseen sen, että vanhempi kykenee erottamaan lapset toisistaan. Muutamissa tutkimuksissa monikkolasten vertaamista pidettiin edellytyksenä sille, että heidän identiteettinsä voidaan erottaa. Toisissa tutkimuksissa vertailun taas epäiltiin johtavan siihen, että äiti voi alkaa suosia toista kaksosta, minkä vuoksi on tärkeää, että vastasyntyneiden omia piirteitä korostetaan. Monikkoäidit voivat kokea vaikeaksi lastensa vertailun, ja myös ulkopuolelta tuleva vertailu koetaan vaikeaksi. (Heinonen 2004, 24–25)

Yleensä lapsen hoitotilanteeseen osallistuvat lapsi ja tämän hoitaja, äiti tai isä. Tällaista kahden henkilön välistä suhdetta voidaan kuvata käsitteellä *dyadi*. Koska monikkoperheissä toista lasta hoidettaessa on toinen lapsi yleensä tilanteessa koko ajan läsnä, liittyy vanhempi-lapsi -suhteeseen suhteen kolminaisuus. Vanhempi joutuu jakamaan huomiotaan kahdelle lapselle, jolloin molemmat lapset eivät välttämättä saa tarvitsemaansa huomiota. Vuorovaikutus ja kommunikaatio ovat kolmensuuntaisia, ja kaksosten hoidosta muodostuu *triadi*, kolmen suhde. (Heinonen 2004, 23) Monikkolapset voivat olla rytmiltään, temperamentiltaan ja taidoiltaan hyvinkin erilaisia, ja äidiltä vaaditaan erityistä herkkyyttä ja taitoa antaa tilaa dyadisten suhteiden erilaisuuksille ja tarpeille samalla tasapainotellen lasten kanssa triadisessa suhteessa (Manninen 2003, 137).

Monikkovanhemman voi olla vaikea ihailta toista vauvaa tuntematta syyllisyyttä siitä, että toinen vauva jää huomiotta (Manninen 2003, 36). Riippuen siitä, kuinka vanhempi on omissa varhaisissa vuorovaikutussuhteissaan kokenut ja sietänyt dyadin ulkopuolelle jäämisen, hän kykenee sietämään muiden lasten jäämistä hetkellisesti ulkopuolelle ja keskittymään ajoittain yhdessäoloon vain yhden vauvan kanssa (Kumpula 2004, 36). Jos äiti ei ole itse kyennyt jäsentämään ja hyväksymään omaa kilpailuhenkisyttään ja ulkopuolelle jäämisen tuskaansa, hän ei kykene tukemaan ja kannattelemaan vauvojaan selviämään tästä kokemuksesta (Manninen 2003, 149).

Monikkovanhempien ja heidän lastensa kiintymyssuhdetta tutkiessa on havaittu, että vanhemmat voivat mieltä lapsiinsa eri tavalla, vaikka sen myöntäminen voi olla vaikeaa. Kaksos-äiti -triadeja havainnoidessa on todettu, että jo aivan ensimmäisissä kontakteissa vauvojen kanssa äiti tiedostamattaan ottaa toiseen vauvaan enemmän kontaktia, ja tämä asetelma voi säilyä jopa vuosia. (Manninen 2003, 140) Tutkimusten mukaan ensimmäisenä syntynyt lapsi koetaan usein läheisemmäksi, terveemmäksi ja helpompihoitaiseksi kuin toisena syntynyt lapsi. Osa vanhemmista suosii heikompa ja kärsineempää lasta, kun taas osa isompaa ja kontaktikykyisempää. Äidit kokevat usein syyllisyyden tunteita siitä, että eivät kohtele lapsia tasa-arvoisesti. (Heinonen 2004, 26–27)

Identtisten kaksosten isien on huomattu ottavan usein hoiviinsa kaksosista sen, jota äiti ei suosi. Epäidenttisten kaksosten isät taas suosivat usein lasta sukupuolen, rakenteellisten ominaisuuksien tai käyttäytymisen perusteella. Isien suurempi tasapuolisuus saattaa liittyä siihen, että äidinen hoitaessa lapsia enemmän, on isällä mahdollisuus säilyttää neutraalimpi suhtautuminen vauvoihin. (Manninen 2003, 140)

Kaksosissa on voi havaita eroja sen mukaan, kumpi vanhempi tähän on mieltynyt enemmän. Äidin suosikit oppivat aikaisemmin puhumaan ja ovat parinsa psyykkisiä johtajia, mutta äidin kehittämä kiinteämpi tunneside voi häiritä myöhemmin lapsen itsenäistymiskehitystä. Isän suosikit ovat fyysisiä johtajia ja itsenäisempiä kuin kaksospa-rinsa. Eheän persoonallisuuden kehityksen kannalta on kuitenkin tärkeää, että molemmat vanhemmat kiintyvät tasapuolisesti kaikkiin lapsiin ja suosivat yksilöllistä kehitystä. (Heinonen 2004, 26–27)

Monikkolasten hoitaminen on usein etenkin lasten ensimmäisenä elinvuotena niin kuormittavaa, että leikille ja mielihyvöpainotteiselle olemiselle vanhempien ja lasten välillä jää vain vähän aikaa. Äidin ja vauvojen vuorovaikutusta tutkittaessa on havaittu, että yksitellen syntyneiden lasten äidit vastaavat herkemmin lapsiensa tarpeisiin ja suhtautuvat lapsiinsa positiivisemmin kuin monikkolasten äidit. Yksitellen syntyneiden lasten vanhemmat myös ohjaavat lapsiaan huomioimaan ympäristöään useammin, kuin monikkolasten äidit. Tämä voikin johtua siitä, että monikkoäidit saattavat jaksamisensa turvaamiseksi käyttää lasten hoitoon mahdollisimman vähän aikaa. (Karhumäki 2009, 131)

Koska useamman lapsen samanaikainen hoitaminen on fyysisesti ja psyykkisesti raskasta, saattavat vanhemmat kehittää erilaisia selviytymiskeinoja ja järjestelyjä lasten hoitamiseksi ja selviytymiseksi elämäntilanteessaan. Vanhemmat voivat lasten yksilöllisen hoidon sijaan hoitaa lapsiaan yksikkönä ja rutiinilla. Lasten hoitaminen yksikkönä saman rytmin mukaisesti ja jatkuva päivän kulun kontrolloiminen jättää huomiotta lapsen persoonallisuuden. Yksikkönä kohteleva voi ilmetä myös yhteisenä puhumisena kaikille lapsille ja lasten samanlaisena pukemisena. (Heinonen 2004, 28–29) Monikkouden ylikorostaminen ja äärimmäinen tasapuolisuus mielipahan välttämiseksi vaikeuttavat lapsen tervettä yksilön kehitystä (Kumpula 2004, 37).

Lasten yksilöllinen kohtelu voi mahdollistua isän avulla. Yksi järjestelykeino on se, että vanhemmat jakavat lastenhoidon siten, että äiti hoitaa toista ja isä toista. Isän osallistuminen lasten hoitoon ottamalla toinen lapsista vastuulleen tukee kaksosten yksilöllistä kehitystä ja vähentää kilpailua. (Heinonen 2004, 29) Tällöin äiti saa mahdollisuuden kiinnittää huomiota yhteen lapseen kerrallaan (Kumpula 2004, 37). Monikkolapset tarvitsevat kuitenkin molempia vanhempiaan ja kahdenkeskisyyttä kummankin kanssa, koska äidin ja isän hoidolla ja kasvatuseränteellä on vaikutusta kaksosten itsenäistymiseen ja keskinäiseen riippuvuuteen (Heinonen 2004, 29).

5.2 Monikkoäitien jaksaminen

Tieto monikkoraskaudesta voi herättää äidissä monenlaisia tunteita, niin positiivisia kuin negatiivisiakin. Tieto voi olla ilon ja onnen aihe, mutta myös yllätys, joka aiheuttaa pelkoa ja ahdistusta. Tutkimusten mukaan suurimmalle osalle äideistä voi olla vaikea hyväksyä tietoa monikkoraskaudesta. Uusi elämäntilanne aiheuttaa stressioireita ja huolta synnytyksestä ja vanhemmuudesta. Monikkoäidit kokevat ristiriitaisia tunteita. Kielteiset ambivalentit tunteet ilmenevät muun muassa eristäytymisenä ja tyytymättömyytenä sekä myöhemmin poissaolona lasten luota, kun taas myönteisyys ilmenee tilanteen hyväksymisenä, tasapainon löytämisenä ja suuntautumisena tulevaisuuteen. (Heinonen 2004, 18–19)

Tutkimusten mukaan monikkolasten äideillä on kohonnut riski sairastua synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Monikkoäideillä masennus on viisi kertaa yleisempää kuin yhden vauvan synnyttäneillä. Vaikka synnytyksen jälkeisen masennuksen etiologia ei ole yksiselitteinen, voi odotuksilla ja muilla elämää kuormittavilla tekijöillä olla myötä-

vaikutusta masennuksen syntymiselle. Monikkovanhemmat voivat ajatella, että monikot ovat odottamaton lahja ja onni, josta kuuluisi olla kiitollinen. Niinpä he saattavat kokea, ettei heillä ole oikeutta tuntea uupumusta vauva-arjen pyörittämisestä, etenkin jos monikkolapset on saatu hedelmöityshoitojen avulla. (Karhumäki 2009, 130)

Monikkoäidit kohtaavat usein ongelmallisen tilanteen, jossa he haluavat hoitaa vauvojaan ja näyttää pärjäävänsä, mutta heillä ei ole fyysisiä voimia. Unen puutetta voi seurata krooninen uupumus. Lisäksi monet äidit saattavat kokea syyllisyyden tunteita siitä, ettei heillä riitä enää aikaa omasta kodista huolehtimiselle tai puolisolleen. Myös eristyneisyyden kokemukset ovat monikkoäideillä yleisiä, sillä sosiaaliset kontaktit voivat olla vähäisiä. Etenkin pienten monikkolasten äidit jäävät helposti lastensa kanssa erityksiin kotiin, johtuen lähinnä käytännön ongelmista, joita useamman pienen lapsen kanssa liikkueissa ilmenee. (Kumpula 2004, 50–51)

5.3 Isän rooli ja parisuhde

Isän rooli korostuu monikkoperheissä, ja on oleellisella tavalla vaikuttamassa haasteelliseen tilanteeseen, johon liittyy vaikeus jakaa huomiota tasapuolisesti kaikille vauvoille. Isällä on suuri rooli monikkoäidin tukijana, mutta myös lastenhoidossa auttajana. (Anderson & Anderson 1999, 201–202) Isä on myös ensisijainen ja tärkein tuki niin äidille kuin vauvoillekin sellaisissa tilanteissa, joissa äidin voimavarat ovat vähissä ja varhainen vuorovaikutus kärsii. Isän suhde vauvoihin voi korvata monia äidin ja vauvan välisessä suhteessa ilmeneviä puutteita. (Manninen 2003, 147)

Monikkoisän voi olla helpompi omaksua vanhemmuuden rooli kuin yhden lapsen isän, koska tämän apua tarvitaan lastenhoidossa heti, kun lapset syntyvät (Heinonen 2004, 29). Monikkoperheissä isät osallistuvat lasten hoitoon yhdessä äidin kanssa useammin, kuin yksittäin syntyneiden lasten perheissä. Tutkimusten mukaan isän rooli vauvojen hoidossa ja kasvatuksessa vaihtelee, ja isän roolin perusteella voidaan eritellä kaksi erilaista tukea antavaa kasvatustyyliä: *yhteinen kasvatus* ja *avustava kasvatus*. Yhteisessä kasvatuksessa molemmat vanhemmat osallistuvat lastenhoitoon yhtäläillä ilman, että miestä tarvitsee pyytää osallistumaan. Ei ole eriteltävissä äidin ja isän töitä. Myös isä havaitsee ja vastaan vauvojen tarpeisiin sensitiivisesti, ja isä saattaa olla sensitiivinen myös äidin tarpeille: isä näkee, milloin äiti on levon tarpeessa, ja tarjoaa tälle mahdollisuuden omaan aikaan huolehtimalla lapsista sillä välin. Avustavassa kasvatuksessa isän

rooli on sisältyä äidin organisoimaan ja toteuttamaan lastenhoitoon. Isä osallistuu vauvojen hoitoon vain äidin ohjauksessa, tai kun tilanne ryöstäytyy käsistä. Yleensä äiti haluaa pysyä päävastuussa kodin- ja lastenhoidossa. (Anderson & Anderson 1999, 201–202)

Etenkin, jos isä ottaa hoitaakseen vähän enemmän toista lasta ja äiti toista, isän mukaantulo auttaa yksilöllisen suhteen syntymistä kuhunkin lapseen erikseen. Tällöin äidin on helpompi kiinnittää huomiota yhteen vauvaan kerrallaan. Tällaisen isän lapsi - äidin lapsi -jaon ei tulisi kuitenkaan antaa vakiintua, koska se vinouttaa perheen lapsi-vanhempi -suhdetta. (Kumpula 2004, 37)

Perinteinen psykoanalyttinen teoria on keskittynyt varhaisen äiti-lapsi -suhteen tarkasteluun. Varhainen äidin ja vauvan suhde on nähty keskeisenä tekijänä lapsen psykologisessa ja emotionaalisessa kehityksessä. Isän rooli on ollut äidin tukihenkilönä ja apulaisena, joka kunnioittaa äidin ja lapsen symbioottista suhdetta ja jättäytyy sivummalle. Tällainen vanhemmuusnäkemys aliarvioi sekä isän että vauvan kykyä kiintymyssuhteen luomiseen. Uudempi psykoanalyttinen näkemys korostaa, että isä pystyy luomaan yhtä läheisen ja lämpimän suhteen vauvaan kuin äitikin. (Huttunen 2000, 37–38)

Isälle on siis nykypäivänä haluttu antaa suurempi osuus lapsen primaarihoitajana. Vauvojen on todettu viestivän hoivan tarvettaan yhtä lailla isälle kuin äidillekin. Lapsi luo suhteen kahteen erilaiseen vanhempaan, ja pystyy erottamaan jo varhaisessa vaiheessa isänsä äidistä. Tutkittaessa lapsen kiintymyssuhdetta erikseen äitiin ja isään on todettu, että lapsen tavat kiinnittyä vanhempiinsa eroavat toisistaan. Lapsella saattaa olla luottavainen kiintymyssuhde molempiin vanhempiin tai vain toiseen heistä. Lapsi voi olla myös välttelevästi tai ristiriitaisesti kiintynyt kumpaankin vanhempaansa. Tutkimuksen mukaan kiintymyssuhde äitiin heijastuu eri hallintataitoihin kuin kiintymyssuhde isään. Tapa, jolla lapsi kiinnittyy äitiinsä, heijastuu vahvemmin lapsen persoonallisuuden joustavuuteen ja keskittymiskykyyn, kun taas kiintymyssuhde isään heijastuu lapsen sosiaaliseen kompetenssiin, osaamiseen ja vertaissuhteisiin. (Hautamäki 2001, 33)

Lapsi osaa käyttää vanhempiaan sekä samanlaisiin että erilaisiin tarpeisiin. Kiintymyssuhteen syntyminen vaatii myös isältä täyttä osallistumista, läsnäoloa ja lapsen tarpeisiin vastaamista jo syntymästä lähtien. Isä voi olla aivan yhtä herkkä lapsen tarpeille ja tietoinen lapsen ominaispiirteistä kuin äitikin. Tämä vaatii täyttä osallistumista lapsen-

hoitoon, sillä vanhemmuuteen kuuluvat taidot opitaan tekemällä. ”Äidinvaisto” ei siis ole edellytys hyvälle varhaiselle vuorovaikutukselle, vaan sensitiivisyys kehittyy tekemisen kautta. (Huttunen 2000, 37–38)

Monikkolasten syntymä ja ensimmäiset elinvuodet koettelevat niin äidin kuin isänkin voimavaroja suuresti, mikä laittaa myös parisuhteen koetukselle. Parisuhde voi monista tekijöistä riippuen joko kestää tämä koetuksen ja jopa vahvistua entisestään, tai katketa stressin esiin tuomien ristiriitojen vaikutuksesta. (Manninen 2003, 138) Monikkolasten syntymän vaikutusta puolisoiden väliseen suhteeseen on tutkittu, ja sen todettiin lähentävän puolisoita vain vähän. Suurin osa monikkoäideistä koki suhteensa puolisoonsa huonontuneen lasten synnyttyä, ja tilanne oli aiheuttanut myös eroja. Syitä tähän olivat esimerkiksi avunpuute, stressi, uupumus, unen puute, lasten hoitaminen sekä jatkuva ajanpuute. (Heinonen 2004, 30) Monikkoperheen arjessa isät voivat uupua myös yrittäessään sovittaa yhteen työelämää ja monikkoarkea. Huoli lasten ja äidin terveydestä, yövalvomiset ja perheen toimeentulo kuormittavat isää. Hoitotyön määrästä johtuen vanhempien parisuhde jää helposti vähäiselle huomiolle, kun kahdenkeskistä aikaa on vähän. (Kumpula 2004, 50) Erityisen raskaaksi vanhemmat kokivat ensimmäiset kaksi vuotta, mutta kokivat, että lasten kasvaessa ongelmat vähenivät (Heinonen 2004, 30).

6 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

6.1 Tutkimusaineisto

Opinnäytetyömme empiirisenä aineistona toimivat teemahaastattelut, jotka suoritimme Pirkanmaan Monikkoperheet -yhdistyksen jäsenperheille, joissa oli alle kouluikäiset kaksoset. Opinnäytetyöhön haastateltiin neljää isää ja neljää äitiä yhteensä kuudesta eri perheestä. Äitien ikä oli 26–38 vuotta ja isien 32–44 vuotta. Kaksoset olivat ensimmäiset lapset neljässä perheessä ja kahdessa perheessä oli aiempia lapsia. Haastatteluhetkellä kaksoset olivat iältään kolmestatoista kuukaudesta viiteen vuoteen. Neljät kaksoset olivat syntyneet keskosina, eli ennen raskausviikkoa 37.

Pirkanmaan monikkoperheet Ry:n puheenjohtaja Saara Puonti myönsi tutkimusluvan haastatteluillemme. Luvan myöntämisen jälkeen osallistuimme Pirkanmaan monikkoperhe ry:n perhetapaamiseen, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme ja pyysimme yhteystiedot vapaaehtoisilta vanhemmilta, jotka halusivat osallistua haastatteluihin. Lisäksi laitoimme tutkimushenkilöiden hakuilmoituksen Pirkanmaan monikkoperheet Ry:n jäsenlehteen (liite 1). Pyrimme sopimaan haastatteluajan ja -paikan siten, että se sopi mahdollisimman hyvin perheen aikatauluihin. Suostumus haastatteluun ja lupa sen äänittämiseen pyydettiin kultakin vanhemmalta haastattelutilanteen alussa.

6.2 Aineiston analysointi

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Valitsimme teemahaastattelun työvälineeksi, sillä halusimme tutkia nimenomaan vanhempien omia kokemuksia, ja niihin liittyviä tunteita. Metodologisesti teemahaastattelussa annetaan suuri painoarvo haastateltavan tuottamille merkityksille. Haastattelu antaa mahdollisuuden käydä keskustelua ja tarvittaessa esittää lisäkysymyksiä ja tarkennuksia haastateltavalle. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 73)

Opinnäytetyössämme aineistonkeruumenetelmänä oli siis teemahaastattelut, joista nauhoitetuista haastatteluista muodostui tutkimuksen aineisto. Haastattelun teemat olivat:

1. *odotus*
2. *synnytys*

3. *alkuaika*
4. *kiintyminen vauvoihin*
5. *vauvojen hoito*
6. *mielensisäinen malli*
7. *jaksaminen ja voimavarat*
8. *isän rooli ja parisuhde*

Teemahaastattelun runko löytyy liitteestä 2. Haastattelut suoritettiin vanhemmille parhaiten sopivana ajankohtana sekä heille sopivassa paikassa. Jokaista vanhempaa haasteltiin erikseen.

Nauhoitetut haastattelut litteroitiin tekstiksi. Analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysiä ja lajittelimme vastaukset tutkimuskysymysten alle. Sisällönanalyysi voidaan käsittää joko yksittäisenä metodina tai teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 93) Sisällönanalyysin tavoitteena on laajan tiedon tiivis esittäminen. Sisällönanalyysin vahvuuksia ovat sensitiivisyys ja tutkimusasetelman joustavuus. Sisällönanalyysillä pyritään selvittämään merkityksiä, seurauksia ja sisältöjä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 134)

Aineiston luokittelimme haastattelun teemojen mukaan, eli luokiksi muodostuivat odotukseen ja alkuaikaan liittyvät kiintymyssuhdekysymykset, vauvoihin kiintyminen sekä vanhemmuuden ja jaksamisen kokemukset. Kaikkia luokkia tarkastelimme vuorovaikutuksen ja kiintymyksen näkökulmasta. Lisäksi yhtenä pääfokuksena on havaita sekä isien ja äitien kokemusten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia suhteessa toisiinsa ja teoriaan. Etsimme aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia suhteessa teoriaan sekä aikaisempiin tutkimustuloksiin.

Sisällönanalyysi voi olla joko induktiivista tai deduktiivista. Tämän jaottelun lisäksi puhutaan aineisto- ja teorialähtöisestä analyysistä. Induktiivisessa analyysissä sanojen luokittelun perusteena on teoreettinen merkitys, eli se perustuu päättelyyn, jota ohjaa tutkimusasetelma. Induktiivisessä analyysissä on teoreettinen kokonaisuus, joka on vapaa aikaisemmista tiedoista ja havainnoista. Analyysi etenee pelkistämisen ja samankaltaisten asioiden ryhmittelyn mukaan. Deduktiivisen päättelyn lähtökohta on teoria tai teoreettiset käsitteet. Teoreettisten käsitteiden ilmenemistä tarkastellaan käytännön tilanteissa. Sisällönanalyysin suunnasta riippumatta analyysi alkaa aina valmisteluvai-

heella, eli litteroinnin jälkeen valitaan analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana tai teema. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 135) Aineiston teemoittelussa käytämme sekä induktiivista että deduktiivista päättelyä. Vaikka tutkimuksessa haastateluista saatu aineisto ja siitä tehdyt päätelmät ovat keskeisenä, tarkastelemme aineistoa myös olemassa olevan teorian kautta.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Odotus- ja alkuaika kiintymyssuhteeseen valmistautumisen aikana

Tieto monikkoraskaudesta voi herättää monenlaisia tunteita ilosta ja onnesta pelkoon ja ahdistukseen. Haastatelluista vanhemmista jokainen kuvaili tiedon kaksosraskaudesta tulleen täytenä yllätyksenä, ja päällimmäisenä tunteena olleen epäusko. Aiempien tutkimusten mukaan uusi elämäntilanne voi stressata vanhempia aiheuttaen huolta vanhemmuudesta ja synnytyksestä. (Heinonen 2004, 18–19) Tämä oli selvästi nähtävissä myös opinnäytetyössämme, sillä vanhemmat kertoivat kokeneensa vaikeutta suhtautua tietoon ja huolta selviytymisestä monikkovanhempana. Mukaan mahtui kuitenkin myös ilon, innostuksen, odotuksen ja jännityksen tunteita.

Tutkimusten mukaan suurimmalle osalle äideistä voi olla vaikea hyväksyä tietoa monikkoraskaudesta. Monikkoäidit kokevat ristiriitaisia tunteita, jotka ilmenevät muun muassa eristäytymisenä ja tyytymättömyytenä sekä tilanteen hyväksymisenä, tasapainon löytämisenä ja suuntautumisena tulevaisuuteen. (Heinonen 2004, 18–19) Tutkimuksemme osallistuneista äideistä kaksi neljästä kertoi suhtautumisensa asiaan olleen aluksi negatiivinen, sillä mieltä painoi pelko tulevaisuudesta ja selviytymisestä useamman vauvan kanssa. He kuvailivat ensimmäistä tietoa muun muassa seuraavasti:

“Se oli mun elämäni pahin järkytys- -- mä en pystynyt käsittelemään sitä asiaa ollenkaan, mä vaan porasin ---- ajattelin, että voisko sen toisen saada vaan pois sieltä”.

“Ei tiennyt olisiko itkeny vai nauranu --- mä mietin, et kuinka meille käy”

Toiset kaksi äitiä taas kertoivat uutisen olleen iloinen, vaikka tulevaisuus mietitytti myös heitä. He kertoivat kokemuksistaan seuraavasti:

“Tunteet menivät laidasta laitaan, mut päällimmäisenä oli epätodellinen, onnellinen tunne”.

“Kun mä kävin siellä varhaisraskauden ultrassa, ja näin sen itsekin sieltä monitorilta, ni kyllähän se alkoi hymyilyttämään”.

Kaikki äidit kertoivat kokeneensa läpi odotusajan pientä huolta selviytymisestään vauvojen kanssa, mutta kolme neljästä äidistä tunsi kuitenkin onnea monikkoraskautensa vuoksi.

“Kyllä siihen ajatukseen sitten tottui, ja se tuntui ihanalta, sellaiselta onnen potkulta”.

Kaikki haastatellut isät taas olivat ottaneet vastaan ja sisäistäneet tiedon hyvin, vaikka asia tuntuikin jännittävältä ja selviytyminen vauvojen kanssa mietitytti. Positiiviset tunteukset olivat jatkuneet läpi odotusajan. Isät kuvailivat kokemuksiaan seuraavasti:

“Oli semmonen jes-fiilis, että mitähän kaikkee hauskaa tästä tuleekaan”

“Kyllä sitä eri tavalla odotti ja jännitti kuitenkin, kun tiesi, että on enemmänkin tulos”.

Isät siis ottivat tiedon kaksosraskaudesta vastaan paremmin kuin äidit, ja äitien odotusajassa oli mukana isää enemmän huolta tulevaisuudesta ja selviytymisestä vauvojen kanssa. Pohdimme sitä, vaikuttaako äitien suurempana näkyvään huoleen selviytymisestä monikkovanhempana perinteinen ajattelumalli siitä, että äidillä on suurempi vastuu ja työ lasten hoidossa kuin isällä. Ero voisi johtua myös siitä, että äiti elää odotusai- kaa isää syvällisemmin kantaessaan vauvaa, ja tuntiessaan konkreettisesti tämän sisäl- lään. Eräs isä sanoikin haastattelussa seuraavasti:

“Ei siinä osannu pelätä eikä mitään semmosta, siinä vaan odotti: mähän vaan katselin kun se maha kasvoi”.

7.1.1 Kiintyminen raskausaikana

Vauvoihin kiintyminen raskausaikana on todella yksilöllinen kokemus, ja siinä on ha- vaittavissa selkeitä eroja äitien ja isien välillä. Osa isistä koki, että he eivät pystyneet kiintymään vauvoihin raskausaikana, koska vauvat tuntuivat vielä niin kaukaisilta.

“No kyllähän se varmaan vähän tälle miehisenä näkökulmana on hankalaa siinä ras- kauden aikana, et se on enemmän sitä odotusta ja jännitystä että onko kaikki ok ja

enemmän huolissaan äidistä kuin lapsesta ja et se alkaa niinku kunnolla tulee vasta sillo syntymän jälkeen ku ne on siinä.” (isä)

Sekä isien että äitien kiintymystä helpottivat tiheästi toistuvat ultraäänikäynnit, joissa vauvoja pääsi näkemään. Eräs isä kertoikin, että kaksoset tulivat tutummiksi kuin esi-koinen, koska nyt sai käydä useammin ultraäänessä. Äitien kiintymyksen esteenä olivat huoli raskauden jatkumisesta ja vauvojen selviytymisestä. Vasta kun raskaus oli edennyt ensimmäistä kolmannesta pidemmälle, alkoivat äidit paremmin uskaltaa kiintyä odotta-miinsa vauvoihin.

Kaikki äidit kiintyivät kahteen erilliseen yksilöön, ja he tunnistivat vauvat paikan ja liikkeiden perusteella. Yksi äiti hämmästeli itsekin omaa kykyään vaihtaa ajatus yhdestä vauvasta kahteen seuraavasti:

“Oli muuten hieno huomata jo raskausaikana rauhallisempi tyttö oli koko ajan samassa asennossa, ja toinen taas temperamenttisempänä kääntyili ja vääntyili ja saattoi olla poikittainkin tai ties miten sivuittain. Saattoi kääntyä ultran aikanakin ympäri. Lääkä-reiden oli hirveen vaikea tehdä mittauksia. edelleen sen temperamentin huomaa, et en-simmäinen nukkuu sillai yhdessä asennossa, kuten isänsä, ja on hyvä nukkuja, kuten isänsä.” (äiti)

Raskaudenaikaiset mielikuvat siitä, millaisia vauvat tulevat olemaan, saivat vanhempien mielissä aikaan sen, että vastasyntyneet tuntuvat heistä jollain tasolla tutulta.

”Nämä on sitten ne meidän vauvat. Kyllä ne jotenkin tunnisti heti sit syntymän jälkeen, kun niihin oli tutustunu jo raskauden aikana.” (isä)

Vauvojen kuvittelu, vauvoille ääneen tai mielessä juttelu on tehnyt molempien vanhempien mieliin tilaa syntyville lapsille. Raskaudenaikaiset mielikuvat tulevista vauvoista lisäävät niin kutsutun jaetun vanhemmuuden kokemusta. Vauvojen ajattelemisen tekee tilaa vanhemman mielessä oikeille vastasyntyneille ja vanhemmuudelle. Raskaudenai-kaiset mielikuvat saavat aikaan sen, että vastasyntyneisiin vauvoihin on myös helpompi

kiintyä ja kiinnittyä, mikä helpottaa vanhemmuuden rooliin asettumista ja suostumista. Vanhemmuuden roolin ollessa vahva alusta alkaen vauvojen voimakas riippuvuus ei tunnu vanhemmasta liian ahdistavalta. Lasten syntyessä kaikki haastatellut olivat kokeneet olevansa valmiita vanhemmuuteen, sen suureen iloon ja valtavaan vastuuseen.

“Olihan ne viimeiset päivät yhtä odottelua, kaikki tavarat oli pakattu sairaalaan ja sitä vaan halus päästä jo toivottaan tervetulleeks ne pikkuset” (isä)

“Koko ajan seurasi omia tuntemuksiaan, et onkohan nää nyt niitä supistuksia. Vaikka tiesi että ne vauvat leikataan pois masusta, niin silti siinä jännityksessä eli koko ajan jotenkin mukana.” (äiti)

7.1.2 Keskosuus ja sen merkitys kiintymyssuhteen kannalta

Useat kaksoset aloittavat elämänsä tehohoidossa. Tavoite on kuitenkin kotiuttaa kaksoset sairaalasta samanaikaisesti, sillä se on tärkeä niin vanhempien kiintymyksen kuin hoitorutiinien syntymisen kannalta. (Tarpila 2006, 23) Haastatelluista vanhemmista kuudella kaksoset ovat syntyneet keskosina, mikäli keskosuuden rajalla tarkoitetaan syntymistä ennen raskausviikkoa 37.

Suomessa noin puolet kaksoslapsista syntyy ennen aikaisesti ennen raskausviikkoa 37 ja he ovat painoltaan alhaisempia kuin yksöslapset. Keskosina syntyneet kaksoset tarvitsevat syntymän jälkeen useammin tehostettua hoitoa kuin yksösinä syntyneet keskoset. Suomessa keskosten hoito on kansainvälisellä tasolla huippuluokkaa ja mahdollisiin ilmeneviin terveyshaittoihin pyritään puuttumaan tehokkaasti. Keskosten sairastavuus, keskosuuteen liittyvä pitkäaikaissairauksien ennaltaehkäisy ja hoito monimutkaistavat keskoslasten hoitoa myös kotona. Keskosten hoito asettaa vanhemmille paljon vaatimuksia keskosuuteen liittyvän tietotaidon, hoidon, toistuvien kontrollikäyntien ja mahdollisten erikoislaitteiden kannalta. (Tarpila 2006, 52–53)

Haastatteluihin osallistuneet keskoskaksosten vanhemmat olivat tyytyväisiä lastensa saamaan hoitoon. Sekä isät että äidit kokivat, että keskosvauvojen hoidon opettelu sairaalassa, kuten syöttäminen ja syömisen opettelu oli tärkeää aloittaa ilman kiirettä ja

rauhallisessa ilmapiirissä. Vauvaan luodaan kontaktia koskettamalla ja puhumalla ennen syöttämistä. Sylissä oleminen tuo lapselle mielihyvää ja kokemuksen yhdessäolosta. Toimiva syöttämisasento, katsekontaktin ylläpitäminen ja lapselle sopivat tutit ja lusikat helpottavat syömistä. Keskosten alkuvaiheen hoitotoimet ja letkuruokinta muuttuvat normaaliarjeksi keskoskaksosten vanhemmille siinä missä normaaliajassa syntyneen yksöslapsen vanhemmille kyseiset hoitotoimenpiteet voivat kuulostaa jopa pelottavilta.

Vauvojen ja vanhempien välisen kiintymys- ja tunnesiteen muotoutuminen alkaa jo raskausaikana, mutta keskosvauvojen vanhemmilla odotuksen loppuaika jää tavallista lyhyemmäksi, minkä seurauksena vanhemmat eivät välttämättä koe olevansa valmiita lasten syntymään. (Tarpila 2006, 17) Vauvojen enneaikainen syntymä oli aiheuttanut kaikille keskosten vanhemmille ainakin jonkinasteista hämmennystä ja huolta, esimerkiksi siitä, ovatko vauvat jo “valmiita maailmaan”. Haastatteluihin osallistuneiden keskoslasten vanhemmat olivat voineet tuntea myös vierastavuuden tunteita vauvoja kohtaan ja kokea kiintymyssuhteen luomisen vauvoihin vaikeaksi. Lyhyt raskausaika vaikeuttaakin joskus vanhemmuuteen asennoitumista etenkin, jos tulossa olevat lapset ovat vanhempien ensimmäisiä eikä aiempaa kokemusta vanhemmuudesta ole (Tarpila 2006, 22). Eräs vanhemmista toi esiin, miten vauvojen tehohoidon tarve hankaloitti tilannetta rajoittamalla vanhempien mahdollisuuksia lastensa hoitoon.

Keskosuuteen liittyvät ominaispiirteet ja -haasteet yltävät pitkälle ajalle ja vaikuttavat osaltaan merkittävästi vanhemmuuteen. Keskoslasten vanhemman rooliin vaikuttavat tiedollisten ja taidollisten haasteiden lisäksi myös vanhempien tunteet. (Tarpila 2006, 15) Tieto keskosuuteen liittyvistä kehitysriskeistä lisäsi haastateltavien vanhempien pelkoja ja huolia. Lisäksi haastatteluun osallistuvista vanhemmista osa oli kokenut huolta omien voimavarojen riittämättömyydestä. Lasten enneaikaiseen syntymään liittyvät kokemukset lisäävät vanhempien tuen tarvetta, ja osa vanhemmista olisikin kaivannut enemmän tukea sairaanhoidon henkilöstöltä. Kysyttäessä millaista tukea vanhemmat olisivat kaivanneet, sekä äidit että isät toivat esille toiveensa siitä, että neuvolakäynnillä olisi voinut puhua käytännön hoitovinkeistä ja vanhempien jaksamisesta enemmän. Etenkin isät kokivat, että jaksamiseen liittyvät keskustelut olivat lyhyitä ja kaavamaisia. Isät kuitenkin uskoivat, että pyydettyä apua olisi “varmaan saatu”.

Käytännön asioihin liittyvän tuen lisäksi vanhemmat toivat esiin kaivanneensa sairaalasta ja neuvolasta emotionaalista tukea ja keskustelun mahdollisuutta. Keskoslasten van-

hemmuuteen liittyvät tunteet ja kokemukset säilyvät mielessä kauan ja vanhempien kokeman mukaan niistä olisi tarpeellista keskustella myös myöhemminkin. Hyvän vanhemmuuden kannalta on erittäin tärkeää, että neuvolan hoitohenkilökunta ymmärtää ja osaa huomioida keskosuuden ominaispiirteet, sen aiheuttamat tunteet ja vaikutukset vielä pitkän ajan jälkeenkin. Osa isistä koki, että lastenneuvolassa heitä ei ollut huomioitu juurikaan vanhempana. Eräs isistä kuvasikin tilannetta, jossa neuvolan työntekijä ei ollut edes tervehtinyt isää ja oli tapaamisen aikana osoittanut puheensa ja kysymyksensä ainoastaan äidille.

Keskosvanhemmat tarvitsevat tukea eri vaiheissa. Odotus- ja sairaala-aikana tukea tarvitaan raskausajan huoleen ja tulevaisuuteen. Perheen kotiuduttua tukea tarvitaan erityisesti käytännön hoitotoimenpiteisiin, kuten mahdollisiin syömisongelmiin ja muihin vauvan hoitoon liittyviin asioihin. Monille haastatteluun osallistuville vanhemmille on tullut keskoskaksosten syntymän jälkeen halu käsitellä, pohtia ja ymmärtää keskosten alkuvaiheita ja odotusaikaa. Vaikka keskosperheen elämä tasaantuukin vähitellen, monilla vanhemmilla on edelleen kaksosten leikki-iässä halua käsitellä alkuvaiheen asioita. Myös uudet raskaudet nostavat keskosuuteen liittyvät muistot ja tunteet pintaan (Tarpila 2006, 37).

7.1.3 Erossa olon merkitys vanhempi-lapsi -suhteelle

Haastatelluista vanhemmista osa oli joutunut jättämään vauvat sairaalaan hoitoon ja lähtemään itse kotiin kaksosten syntymän jälkeen. Ero vauvoista oli vanhemmille hyvin vahva tunnepitoinen kokemus, joka nousi myös haastatteluhetkellä esille. Vahva tunnekokemus tuli nimenomaan eron tuottamista tunteista. Myös hoitotoimenpiteet, joissa vanhempi ei aina voinut lohduttaa lapsiaan, herättivät vanhemmissa voimakkaita tunteita. Etenkin haastatteluun osallistuneet äidit kokivat, että kaksoset olivat turvattomia, ja se itketti heitä.

“Koin hirveen rankkana sen (sairaala-ajan). Se oli semmoinen se tarkkailuosasto et siellä oli hirveesti sijaisia ja kukaan ei osannu oikein tehdä mitään ja... siellä sai matkata aina puoli sairaalaa poikien luokse et näki ne ja sit ku ei voinu lähteä mihinkään yksin ku ei pysynyt pystyssä ku oli niin heikko olo ja kokoaja piti oottaa et milloin puoliso tulee täältä ja...ku viimeks se lapsi oli siinä kokoajan vierellä. Etku nyt joutu kokoaja käydä joltain vieraalta kysyy et mitähän mun lapsille kuuluu ja kukaa ei tienny mitään

ja ku mä edellisenki kohalla koin vähän semmosta vierastusta, niinku pari viikkoo.”
(äiti)

Sekä äidit että isät luottivat kuitenkin sairaalan hoitoon. Eräs äideistä kertoikin, että opastukset ja neuvot, joita hän sai vauvateho-osaston työntekijöiltä, olivat kova elämänkoulu, mutta samalla hänen paras opetuksensa vanhemmaksi ryhtymiseen.

“No mä oon ite sairaanhoitaja ni oli oikeestaan niin kuin kotonani. Et mua ei ahdistanu se sairaala niinku ympäristönä yhtään. Se oli siinä hankalinta ettei voinu olla muun perheen kanssa.” (äiti)

“Hyvä että saa olla siellä (sairaalassa) niin kauan kuin tota tarvetta vaan on että ei tarvi täällä kotona mieltä että mikähän tässä nyt on ja onkohan tässä nyt kaikki hyvin.”
(isä)

Sairaalassa keskosten, kuten muidenkin vauvojen kohdalla läpikäytäviä asioita ovat perusturvallisuus, lepo ja uni. Perusturvallisuuden tunne kehittyi vauvalle hänen ja vanhemman välisen suhteen kautta. Vanhempi-lapsi -suhde kehittyi vuorovaikutuksessa koko elämän läpi, mutta perusta sen alkuvaiheille ja kehittymiselle luodaan jo vauvaiän varhaisvaiheissa. Keskosten tehohoidossa pyritään tilanteeseen, jossa tehohoito ei estä vauvojen ja vanhempien yhdessäoloa. Keskosten taidot osoittaa tarpeitaan saattavat kuitenkin olla epäkypsät. Tämän vuoksi vanhemmista voi tuntua, etteivät vauvat reagoi heihin ollenkaan. Keskosvauvat kuitenkin ovat vanhemmistaan riippuvaisia ja heillä on samat, kaikille lapsille yhtäläiset tarpeet rakkauteen ja hellyyteen. Turvallinen kiintymyssuhde hoitaviin aikuisiin kehittyi jokapäiväisissä hoitotilanteissa. Lapsi kokee turvallisuutta ja huolenpitoa, kun hänen viesteihinsä vastataan asianmukaisesti. Arkiset, toistuvat hoitorutiinit kotona tuovat vauvojen päivään säännöllisyyttä ja viestittävät lapselle turvallisuutta ja jatkuvuuden tunnetta.

“Vaimohan näki lapset ensimmäistä kertaa kun ne oli jo vuorokauden vanhoja. mä olin siinä vaiheessa jo vaihtanut vaippaa ja syöttänyt, siis niinkun tuttipullolla imettänyt. Se ei ollut montaa pisaraa mitä sinne tuttipulloon laitettiin, se laitettiin se maito jollain 5 tai 10 millilitran truuutalla ja ne pikkuiset imi sitä tutillisen verran sitä tavaraa.” (isä)

7.1.4 Vanhemmuuden mahdollisuudet sairaala-aikana

Sekä äidit että isät kokivat, että heidän lapsensa saavat hyvää hoitoa sairaala-aikana, mutta osa vanhemmista kommentoi, miten heitä vanhempina ei osattu kohdata. Tämä on mielestämme merkittävä epäkohta. Etenkin ensimmäistä kertaa äidiksi ja isäksi tulleet kaipaavat varmasti ymmärtävää ja kannustavaa kohtaamista hoitajilta, jotta epävarmuus omasta osaamisesta vanhempana hälvenisi ja kenties epämukavatkin muistot synnytyksestä väistyisivät tulevaisuuteen, tuoreeseen elämänmuutokseen ja tulevaan perhe-elämään liittyvien ajatusten tieltä.

“Siellähän se oli hyvinkin mahdollista kun sai vaan pyöriä näiden vauvojen ympärillä ja keskittyä näihin. Ruoka tuotiin valmiina nenän eteen ja muuta, ni oli helppoo. Ja kävihän siinä sit hoitajia auttamassa imetyshommissa ja syöttöhommissa.” (äiti)

“Niin ei siellä oikein osattu kohdata semmosta että tulee äiti synnytyssalista kaikkine hormooneineen ja sekavine ajatuksineen.” (äiti)

Kaikki isät kokivat tullessa huomioiduksi tasavertaisina vanhempina synnytyksen jälkeisenä sairaala-aikana. Heidän oli ollut mahdollista osallistua lastensa hoitoon samalla tavalla kuin äidin, ja heidät oli huomioitu isinä sairaalassa. Isät kuitenkin toivat esille huomionsa siitä, että työt ja muu elämä luonnollisesti veivät aikaa sairaalassa käymisestä.

“No kyllähän ne aika heikot (vanhemmuuden mahdollisuudet)... heikot sillälaila oli ainaki mulle isänä ku oli töissä samalla ja sit kävi vaan sen osan aikaa siellä ni ei siinä nyt ollu oikeen silleen... kauheemmi muuta ku käydä siellä ja pitää sylissä ja vähäse katella et miten ne voi siellä ja...” (isä)

“Siinä oli ihan pöllämystynyt.. mut jotenkin siitä tuli ihan normaalia että asioita alettiin tehdä tietyltä kellonlyömältä.. sairaalan rytmi teki sen kierron, minkä mukaan mentiin. sairaalassa kun oltiin, se oli hirmu onnellista mutta myös hirmu raskasta aikaa, ja sitten aina kun tultiin sieltä pois niin vaan nukuttiin, huusholli näytti ihan hirveeltä.” (isä)

Kaksi äitiä kuvasi sairaala-aikaa siten, että heille annettiin sairaalassa mahdollisuus toimia äidin roolissa, mutta kokivat olevansa varsinaisesti vanhemman roolissa vasta päästyään vauvojen kanssa kotiin, jossa siellä alkoi varsinainen kiintyminen ja tutustuminen vauvoihin. Kaikki isät kokivat vauvat omikseen heti sairaalassa, mutta osalla äideistä oli tuntemusta, että vauvat olivat ikään kuin osittain omia ja osittain sairaalan vauvoja.

“Niin jotenkin kun ne lapset yht’äkkiä olikin siinä, niin mulla oli vähän sellaisia sekavia tunteita. toisaalta hirmu onnellinen ja toisaalta sellainen epätodellinen et ‘onks nää niinku ne mun vauvat’.” (äiti)

Vanhempien mielestä sairaalassa ollessa tärkein tehtävä on oppia tuntemaan omat vauvansa ja sekä huolehtia omalta osaltaan varhaisen vuorovaikutuksen toteutumisesta. Varhaisen vuorovaikutuksen kautta luodaan pohjaa kohti normaalia kehitystä. Vauvojen kotiutuessa sairaalasta päätetään kehitysseurannoista. Sairaalaan tehdään seuranta-käynnit kolmen kuukauden välein vuoden ikäiseksi saakka ja sen jälkeen puolitoista-vuotiaana, kaksivuotiaana ja viisivuotiaana. Alle 28-viikkoisena ja alle kilon painoisena syntyneiden keskosvauvojen kehitystä seurataan viiden vuoden ikään asti. Yli puolentoista kilon painoisena syntyneitä keskusia seurataan yleensä neuvolassa (Tarpila 2006, 137). Vanhemmat kiittelivät sairaalan henkilökuntaa siitä, että vanhempia oli rohkaistu ottamaan yhteyttä sairaalaan, mikäli he huomaavat lapsessa jotakin pientäkin huolen aihetta.

Vaikka terveysalan ammattilaiset vastaavatkin vauvojen kehitysseurannasta, ovat vanhemmat omien vauvojensa asiantuntijoita. Vanhempien ja vauvojen välinen toimiva vuorovaikutus auttaa huomaamaan lapsen tarpeet ja mahdolliset muutokset lapsen hyvinvoinnissa. Alusta alkaen suotuisan kehityksen seurannassa on mukana erityisalojen asiantuntijoita, kuten lastenneurologi ja ravitsemusterapeutti, mutta vanhemmilla on merkittävä rooli lastensa kehityksen seuraamisessa, tukemisessa ja mahdollisessa kuntoutuksessa. (Tarpila 2006, 140)

7.2 Kiintyminen vauvoihin

7.2.1 Vihdoin kotona – tutustuminen ja suhteen syventäminen vauvoihin alkaa

Synnytyslaitokselta kotiutuminen vauvojen kanssa tuo vanhemmille tullessaan paljon tekemistä ja uuden opettelemista. Myös vauvoihin tutustuminen alkaa toden teolla siten, kun perhe pääsee omaan kotiinsa, eikä sairaalan henkilökunta ole enää jatkuvasti lähettyvillä. Monikkolasten hoitaminen on usein etenkin lasten ensimmäisenä elinvuotena niin kuormittavaa, että mielihyvähäipainotteiselle tekemiselle vanhempien ja lasten välillä jää vain vähän aikaa (Karhumäki 2009, 131). Mielihyvähäipainotteinen aika olisi kuitenkin jo ensimmäisinä viikkoina merkityksellistä vauvoihin syntyvän suhteen luomiselle ja syventämiselle. Työntäyteinen ja kuormittava arki voi vaikeuttaa ja hidastaa vauvoihin kiintymistä.

Haastatteluissa kaikki vanhemmat kuvailivat ensimmäisiä viikkoja kotona vauvojen kanssa selviytymistäisteluksi: päivät olivat työntäyteisiä ja kaikki aika meni rutiineista selviytymiseen. Sekä äidit että isät kertoivat suhteensa vauvoihin olleen etäinen juuri hoidollisten töiden määrän vuoksi. Aikaa läheisyydelle ei ollut tarpeeksi, ja vauvoihin tutustuminen vei aikaa. Vanhemmat kuvailivat alkuaikoja muun muassa seuraavasti:

“Se oli aika etäistä. Ja semmoista mekaanista se hoito”. (äiti)

“Mä koin sen tosi vaikeeks et kun vaan syötit ja hoidit kokoajan, ni ei sitä muistanut, että kumpi oli se A-vauva ja kumpi B-vauva”. (äiti)

“Se oli hieman etäisempää --- kun joutuu jakamaan niinku kahelle kaiken ni sitä on aina kun toista hoidat ja hellit ni toinen huutamassa vieressä”. (isä).

“Ei ollu ollenkaan semmosta hellittely/sylittely -vaihetta, kunhan nyt vaan yritti et jotenkin tästä mennään. Se oli semmosta rallia”. (isä)

Kun isiltä kysyttiin kiintymyksen tunteista vauvoihin ensi viikkoina, he kuvasivat sitä, kuinka osallistuivat vauvojen hoitoon, ja miten paljon vauvojenhoidossa oli töitä. Äidit kuvasivat, että alku oli liukuhihnatyöskentelyä, jossa ei jäänyt aikaa vauvoihin tutustumiselle. Äidit kokivat yhteisen ajan puuttumisen raskaana, ja tämä on nostanut esiin syyllisyyden tunteita varsinkin niissä äideissä, joilla oli aiempia lapsia. Heillä oli kokemus erilaisesta vauva-ajasta, jossa oli vauvan kanssa paljon kahdenkeskistä aikaa, johon nyt ei ole mahdollisuutta. Äidit, jotka kokivat mielihyvähäipainotteisen ajan jääneen liian

vähälle arjen pyörittämisen keskellä, olivat asiasta hieman allapäin. Asiaa kuvattiin muun muassa seuraavasti:

“Kyllä mä oon jälkeinpäin miettinyt, että jos joku asia niinkun kaihertaa siitä vauva-ajasta, niin se, että enemmän olis pitäny olla semmosia hetkiä kun ollaan ihan vaan oltu ja näin”.

“Olishan se ihanaa kun olis enemmän sitä aikaa, mut kun on pakko kuitenkin hoitaa ruoat ja muut...”

Näin ollen tutkimustuloksemme ovat tältä osin samanlaisia aiempien tulosten kanssa siitä, ettei mielihyvöpainotteiselle ajalle ole monikkoperheissä usein tarpeeksi aikaa, ja näin ollen myös vauvoihin tutustuminen on hitaampaa. Pohdimme sitä, kuinka hyvä olisi jos molemmat vanhemmat pystyisivät heti vauvojen synnyttyä jäämään kotiin ensimmäisiksi viikoiksi hoitamaan lapsia niin, ettei kuormittava työmäärä jäisi ainakaan vain yhden vanhemman harteille. Tämä kenties helpottaisi myös vauvoihin tutustumista.

Vauvavaiheessa kaksoset tuntuivat haastateltavien mukaan usein yhdeltä perushoitoyksiköltä, ikään kuin “paketilta”, jota hoidetaan sarjatyönä. Vauvojen kasvaessa ja arkirutiinien muodostuessa äidin ja isän varmuus omasta vanhemmuudestaan yleensä kasvaa, ja heillä alkaa olla aikaa havainnoida lastensa yksilöllisiä tarpeita ja persoonaan liittyviä ominaispiirteitä. Eräs vanhemmista kuvasi, että uusiin perheenjäseniin tutustuminen ei tapahtunut hetkessä. Muutkin vanhemmat toivat esiin tunteita siitä, miten vauvat saattavat aluksi tuntua vieraalta ja kenties esimerkiksi aivan erinäköiseltä, kuin vanhemmat olivat kuvitelleet. Vanhemmat tiedostivat, että vanhemmaksi kasvamiseen tarvitaan paljon vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta ja yhdessäoloa. Työtä on paljon, mutta vanhempien on vain tehtävä valintoja. Jos kaksosperheessä on muitakin lapsia, he vaativat välillä osansa. Tilanteet voivat olla kausittaisesti fyysisesti väsyttäviä.

7.2.2 Jaetaanko vauvat ”isän vauvaan” ja ”äidin vauvaan”?

Aiempien tutkimusten mukaan monikkovanhemmat saattavat jakaa monikkolapset niin sanotusti äidin vauvaan ja isän vauvaan tuntiessaan toisen lapsista itselleen läheisem-

mäksi tai pyrkiessään helpottamaan lastenhoitoa. Tutkimuksessamme pääsääntöisesti vanhemmat kokivat, että kaksosia ei ole jaettu äidin ja isän vauvoihin.

Monikkovanhempien ja heidän lastensa kiintymyssuhdetta tutkiessa on havaittu, että vanhemmat voivat mieltä lapsiinsa eri tavalla, vaikka sen myöntäminen voi olla vaikeaa (Manninen 2003, 140). Suhde vauvoihin voi olla erilainen, ja myös haastatteluissa puolet äideistä ja puolet isistä kertoivat kokeneensa tämän. Syynä erilaisena koettuihin suhteisiin vanhemman ja vauvojen välillä olivat muun muassa erot vauvojen luonteessa ja terveydentilassa. Kahdessa tapauksessa erot johtuivat myös siitä, että vauva suhtautui vanhempiansa eri tavoin, esimerkiksi rauhoittui toisen vanhemman sylissä paremmin. Kysymys herätti erään äidin kohdalla hyvin vahvan tunteen, kun hän vastatessaan havaitsi, että kaksosista toinen on vahvemmin hänen vauvansa. Vauvasta ollut huoli oli tehnyt äidin läheisemmäksi juuri tämän vauvan kanssa. Vastaavasti perheen isä oli kiinnittynyt enemmän toiseen kaksosista. Toisessa perheessä äiti kuvasi isän kiinnittyneen enemmän siihen vauvaan, joka syö helpommin pullosta ja samainen isä koki kiinnittymisen tähän vauvaan vahvemmaksi erityisesti siksi, että tämä vauva oli alkanut ottaa aiemmin kontaktia.

Monikkovanhemmat saattavat myös kiintyä toiseen vauvaan ennen toista. Haastatellut äidit kertoivat kiintyneensä ensin vauvaan, joka oli pienempi, heikompi tai jolla oli jokin terveydellisiä ongelmia. Äidit kuvasivat, että se ei ole välttämättä vahvempi kiintymys, mutta heillä oli ikään kuin tarve huolehtia tästä vauvasta enemmän. Yksi äiti kuvasi kiintyneensä ensin siihen vauvaan, joka söi helpommin, koska isä sai syötettyä toista paremmin. Vastaavasti isät kertoivat kiintyneensä ensin vahvempiin vauvoihin. Yhden isän kokemus oli, että hän kiintyi ensin siihen, joka syntyi ensin ja jota hän hoivasi vauvateholla, kun toisen vauvan syntymää odotettiin. Kaksi isää kertoi, että he kiintyivät molempiin samalla tavalla. Toinen kuvasi, että *”kiintyi molempiin samalla tavalla, koska molemmat oli niin ihania”*(isä) ja toinen isä totesi, että *”on ihan sama onko niitä yks vai kaks, ne on ihan samassa asemassa”*(isä).

Vaikka siis tutkimuksessamme vanhemmat tunnistivat, että heidän suhteensa eri vauvoihin on erilainen, ei varsinaista suosikkivauva -asetelmaa ollut havaittu. Vauvoja ei myös mitenkään ollut jaettu ”äidin vauvaan” ja ”isän vauvaan”.

7.2.3 Hoitotilanteet

Monikkoperheissä vauvojen hoito on kuormittavaa ja aikaa vievää, kuten edellä on todettu. Hoitotoimenpiteisiin menee aikaa moninkertainen määrä, ja vanhemmat joutuvat jakamaan huomiotaan kahdelle. Vanhemmat saattavatkin kehittää erilaisia selviytymiskeinoja ja järjestelyjä lasten hoitamiseksi ja selviytymiseksi elämäntilanteessaan. Vanhemmat voivat hoitaa lapsiaan yksikkönä, ikään kuin paketissa. Tällainen saman rytmin mukaisesti yksikkönä hoitaminen ja jatkuva päivän kulun kontrolloiminen saattaa jättää lapsen persoonallisuuden huomioimisen sivummalle. (Heinonen 2004, 28–29).

Tutkimuksessa kaikki haastatellut kertoivat kokevansa, että ovat selviytyneet useamman vauvan hoidosta hyvin. Vanhemmat kertovat tottuneensa työn määrään nopeasti, ja kehittäneensä erilaisia ratkaisuja hoidon sujumiseksi. Haasteellisimmiksi vanhemmat olivat kokeneet yösyötöt ja tilanteet, joissa jokin lapsista oli ollut kipeänä. Sekä äidit että isät kertoivat hoitaneensa vauvoja saman rytmin mukaisesti rutiinilla. Yhteistä vastauksissa oli myös se, että vanhemmat kuvailivat hoitaneensa aina ensin kovaäänisemmin huomiota vaatineen lapsen, ja sen jälkeen toisen. Vanhemmat kertoivat hoitotilanteista seuraavasti:

“Ne menee silleen linjastolla, et hoito tapahtuu peräkanaa. Et kumpi kitis ensin ni se hoidetaan ensin ja...” (äiti)

“Joskus on tullu mieleen vähän armeija-ajat --- että olipa sitten tarve toisella vessaan ja toisella ei ni kaikki sinne vaan, ja tehdään mitä tehään ja sitten pois”. (isä)

“Siinä oppii improvisoimaan, jossain kohtaa syötin samaan aikaan vasurilla ja oikealla kädellä.” (isä)

Kaikissa perheissä vauvat pyrittiin pitämään yöllä samassa rytmissä, jotta vanhemmatkin ehtivät nukkumaan syöttöjen välissä. Erityisesti isät kokivat tärkeänä, että vauvat ovat samassa rytmissä. Äidit miettivät ja säälivät vauvaa, joka joudutaan herättämään kesken unien syömään. Yksi äiti totesi, että hän ei edes halua lapsia samaan rytmiin, jotta hänellä on mahdollista viettää yksilöityä aikaa yhden vauvan kanssa.

Kaksosperheissä on selkeästi mietittävä yksilöllisyyden toteutumista suhteessa vanhempien jaksamiseen. Erityisesti perheissä, joissa on isompia lapsia, antaa samantahtinen hoiva mahdollisuuden isomman lapsen huomioimiseen.

Monikkoperheiden vanhemmat kohtaavat jatkuvasti tilanteita, joissa pystyvät vastaamaan vain toisen vauvan tarpeisiin kerralla. Tällöin toinen vauva saattaa olla kokoajan vieressä itkemässä. Haastatteluissa äidit kuvailivat tunteitaan ja ajatuksiaan tällaisissa tilanteissa tunnepitoisemmiksi kuin isät. Äidit kertoivat kokeneensa turhautumista, riittämättömyyden tunnetta, ärtyneisyyttä ja huolta omasta osaamisestaan vanhempana. Isät taas kuvailivat erilaisia käytännön järjestelyjä, joilla selvisivät tällaisista tilanteista mahdollisimman nopeasti. Yhteistä äitien ja isien vastauksissa oli kuitenkin se, että molemmat kertoivat oppineensa ajan kanssa sietämään tilanteita, joissa pystyvät tyydyttämään vain toisen vauvan tarpeet:

“Oli siinä opettelu et oppi sietämään sitä, että kun et niinku pääse vastaamaan siihen toisen pyyntöön. Et sen pitää itkee siellä siihen asti et mä tästä kerkeen”.

Useamman vauvan syntyminen kerralla perheeseen tarkoittaa usein sitä, että hoitotilanteissa ja vuorovaikutuksessa on aina läsnä hoitajan lisäksi toinen vauva. Tämä voi hidastaa vanhemman tutustumista vauvoihin ja näiden yksilöllisiin piirteisiin. Haastatteluun osallistuneiden vanhempien mielestä tärkeintä on oppia tuntemaan yksittäinen lapsi ja hänen tapansa. Lapsen kanssa toimimisesta tulee mielenkiintoista, kun olemisen tavat voidaan luoda yhdessä lapsen kanssa. Mikäli vanhempi viettää runsaasti aikaa lapsensa kanssa, voi hänestä tulla lapsensa paras asiantuntija, joka huomaa pienetkin muutokset lapsessa.

Lasten yksilöllinen kohtelu on tärkeää näiden yksilöllisen kehityksen tukemiseksi ja kilpailun vähentämiseksi. Äidit ja isät näkivät vauvansa selkeästi erillisinä ja erilaisina yksilöinä. Kaikki osasivat kuvata vauvojensa henkilökohtaisia piirteitä. Vaikka vanhemmat hahmottavat lapsiensä erilaisia tarpeita, niitä ei pidetä vielä merkityksellisinä. Merkittävää oli se, että kukaan vanhemmista ei puhunut pelkästään kaksosista vaan kaikki puhuivat erillisistä yksilöistä. Vanhemmilla oli myös selkeä tieto siitä, että vauvoja tulee kohdella erillisinä ja tukea yksilöllisyyttä esimerkiksi pukeutumisessa.

Vauvoihin tutustumisen myötä vanhempi erottaa paremmin vauvojen yksilöllisiä tarpeita ja osaa vastata niihin. Puolet tutkimuksemme äideistä ja puolet isistä ei osannut nimeä yksilöllisiä tarpeita, joita lapsilla olisivat tunnistaneet. He kertoivat hoitaneensa vauvoja rutiinilla, ja yrittäneensä olla mahdollisimman tasapuolisia siinä, kuinka vauvoja kohdeltiin tai hoidettiin. Vanhemmilla oli myös ajatus, että merkittäviä, erilaisia tarpeita alkaa tulla vasta myöhäisemmässä vaiheessa. Tämä saikin meidät pohtimaan sitä, kuinka tällainen yksilöllisyyden huomioimatta jättäminen hoidossa voi vaikuttaa lasten yksilölliseen kehitykseen ja lisätä kilpailua lasten välillä.

Monikkolasten tulisi saada viettää kahdenkeskistä aikaa molempien vanhempiansa kanssa, sillä äidin ja isän hoidolla ja kasvatusasenteella on vaikutusta kaksosten itsenäistymiseen ja keskinäiseen riippuvuuteen. (Heinonen 2004, 29) Haastatelluista vanhemmista lähes jokainen kertoi, ettei heillä ollut aikaa viettää kahdenkeskistä aikaa vauvojen kanssa. Tällaisia tilanteita oli ollut vain satunnaisesti, esimerkiksi toisen vauvan sattumalta herätessä toista aiemmin tai toisen ollessa sairas. Vanhemmat kuvailivat kokemuksiaan seuraavasti:

“Meillä on sellainen mentaliteetti, että kaikki menee joka paikkaan yhdessä”. (isä)

“Edelleen, vaikka nää on kohta jo 2v, ni edelleen on yhen käden sormilla laskettavissa ne kerrat kun nää on ollu erossa toisistaan”. (äiti).

7.3 Vanhemmuus ja jaksaminen

7.3.1 Vanhemman mielikuvat omasta vauva-ajasta

Vanhemmuuteen kasvaminen alkaa jo raskausaikana. Kaksosvauvojen odotuksen ja syntymän aika on ajanjakso, joka sisältää monenlaisia muutoksia: naisen keho muuttuu, lapset syntyvät, naisesta tulee äiti ja miehestä isä – eli perhe muotoutuu ja perhekeskeiset asiat alkavat tuntua tärkeiltä. Vanhemmaksi tuleminen on useimmiten myönteinen asia, mutta niin kuin muutokset aina, se aiheuttaa myös stressiä. Myös sillä on vaikutusta, alkoiko vauvojen odotus suunniteltuna vai ennakoimatta. (Brodén 2006, 210)

“Nää vauvat ilmoitti tulostaan aika sillai yllätyksellisesti.. sitä oli vähän hukassa et millainenkohan musta tulee vanhempana, kun aiempia lapsia ei ole. Sit sitä alkoi niinku mieltää sitä millaisia omat vanhemmat oli.” (isä)

Vanhemmaksi tulemiseen liittyy aina omien lapsuusmuistojen aktivoituminen. Osa muistoista on selkeitä muistikuvia, mutta osa nousee pintaan tunteina, vahvoina mielipiteinä tai fyysisinä reaktioina, joita ei heti huomaa liittää omaan lapsuuteen. Kaikki vanhemmat toistavat omassa tavassaan olla vanhempi niitä kokemuksia, joita on omalta vauva-ajalta – hyvässä ja joskus myös pahassa. (Broden 2006, 211)

“Päätin ja halusin heti, et musta tulee läsnäolevampi kuin omasta isästäni.” (isä)

Kysyttäessä, kokevatko vanhemmat, että he toistaisivat omien vanhempiensa kasvatusta ja hoitotapoja, sekä isät että äidit kertoivat usein reagoivansa ”vaistolla” ja joskus tavalla, jota ei itsekään aina ymmärrä. Jos omat vanhemmat ovat olleet tarpeet huomioivia ja helliä, on yleensä helppo kestää vaikkapa pikkuvauvan itkua ja vaativuutta. Jos taas omat vanhemmat ovat käyttäneet karaisevampaa (vauvan näkökulmasta hylkäävämpää) kasvatustapaa, saattaa vanhempi itsekin tuntea, että vauva yrittää itkullaan ”määräillä”, eikä vanhempi reagoi lapsen itkuun helposti. Tai päinvastoin: lapsen itku herättää vanhemmassa suunnattoman hädän, samanlaisen jonka hän itse koki vauvana. (Broden 2006, 189)

Monella haastatteluun osallistuneella vanhemmalla ensimmäinen askel oman kasvuhistorian merkityksen pohdinnassa on ollut etsiä tietoa omasta lapsuudestaan. He ovat saattaneet käydä vanhempiensa, sisarustensa tai mahdollisten muiden läheisten aikuisten kanssa ajatuksella läpi lapsuuttaan ja muistojaan. Osa on kysellyt, miten häntä hoidettiin, ja miltä se omasta vanhemmasta tuntui. Jotkut vanhemmat olivat kokeneet tarpeelliseksi kysyä myös heidän vanhempiensa lapsuudesta.

“Ne oli tosi hyviä keskusteluita, tavallaan helpotti sitä vanhemmaks ryhtymistä... Vaik tietty aika kultaa muistot.” (äiti)

“Auttoihan se omien lapsuudenkokemusten käsittely ja juttelu niistä, mut olihan se et tulee kaksoset samalla kertaa niin rankempaa kuin yhden lapsen kanssa olo.” (isä)

Vanhemmat kokivat, että miehen ja naisen, isän ja äidin, mallit ovat hyvin vahvoja, syviä mielikuvia, joiden uudelleen pohtiminen on välttämätöntä vauvojen syntyessä. Oma lapsuus ja saadut kokemuksen hoidosta vaikuttavat myös siihen, millaiseksi koemme puolisomme.

7.3.2 Vanhemman näkemys itsestä hoitajana

Vanhemmat kokivat vanhempana olemisen suurena etuoikeutena, joka laajentaa aikuisen ihmisen elämää ja antaa mahdollisuuden elää perheessä.

“Hieno tunne oli ymmärtää, että nämä pikkuiset on tulleet jäädäkseen.” (äiti)

“Ensimmäistä kertaa kun tajusi et nyt me ollaan oikea perhe, niin olihan se aika sellainen vouuu. Et mikä vastuu mulla onkaan, et saan näist kasvatettua kunnon kansalaisia.” (isä)

“Vauvat muokkaavat aikuista omilla persoonillaan, opettavat aikuista joustamaan ja oikovat turhia mutkia suuremmiksi. Oon aikuisena sekä vanhempi, hoitaja että kasvattaja, mutta myös saava osapuoli. Opin itsestäni yhtä lailla kuin tytöistäkin.” (äiti)

Vanhemmuus jatkuu läpi elämän. Vanhemmaksi kasvaminen on prosessi, johon vaikuttaa kummankin vanhemman oma elämäntarina: aikaisemmat kokemukset, lapsuus, mielikuvat ja odotukset vanhemmuudesta (Broden 2006, 129). Onkin tärkeää, että isäksi ja äidiksi tulevat kasvavat vanhemmuuden keskeisiin tehtäviin, kuten vastuun kantamiseen vauvojen hyvinvoinnista ja hoidosta. Kumpikin vanhempi tuo perheeseen oman tapansa olla isänä tai äitinä. Tämä tapa juontuu kummankin vanhemman omasta lapsuudesta ja siellä saaduista kokemuksista. (Broden 2006, 221)

Tulevien vanhempien on yritettävä löytää oma paikkansa vanhempina ja vanhemman roolissa. Raskausaikana molemmat ehtivät totutella ajatukseen, että naisesta tulee äiti ja miehestä isä. Vanhemmat kuitenkin sanoivat, että vanhemmuutta ei voi kovinkaan paljon harjoitella etukäteen, sillä jokainen vauva on yksilö, ja perhe-elämä muotoutuu vasta lasten synnyttyä.

“Vaimo luki kirjoja ja minäkin kaikki esiteläpyskät mitä neuvolasta tuli niin luin, mutta ei siitä vanhemmuudesta mitään tiedä ennen kuin sitä oikeesti pääsee kokemaan” (isä)

Tänä päivänä lapsia syntyy aiempaa vähemmän, joten luonnollisesti tulevat vanhemmat saavat omasta lähiympäristöstään vähemmän kokemuksia vanhemmuudesta. Medialla on myös suuri rooli: se esittelee hyvin erilaisia ”oikeita” tapoja toimia vanhempana, jolloin vanhemmat joutuvat tekemään valintoja myös sen suhteen. Äidit kokivat vanhemmuuden jatkuvana prosessina, jossa kysymys on ennen kaikkea muutoksiin sopeutumisesta ja ainakin hetkittäisesti vanhoista rooleista luopumisesta. Epävarmuus osamisesta sekä omasta identiteetistä on ymmärrettävää ja tuttuja monella haastateluun osallistuneista äideistä. Naiselle tulee äitiyden myötä aivan uudenlaista vastuuta kannettavakseen. Oma viihtyminen, harrastukset ja ystävyysuhteet siirtyvät hetkeksi takalalle. Vauvat ovat ensimmäisellä, toisella ja kolmannellakin sijalla.

“Äitiys on... Se on valintoja ja kokemuksia. Ensimmäisen lapsen syntymä on aina suuri mullistus, ja luonnollisesti muutos on suurempi, kun kerralla syntyykin kaksoset.” (äiti)

“Elämänmuutos on niin suuri, ettei siihen ole millään osannut valmistautua täysin.” (äiti)

Äidiksi tuleminen vaikuttaa naisen käsitykseen ja kokemukseen hänestä itsestään, koska naisen tulee omaksua äidin rooli osaksi omaa identiteettiään. Äidiksi kasvussa on mukana sekä biologinen, fyysinen, että emotionaalinen muutos. Jo raskauden aikaiset tunteet ja kokemukset vaikuttavat äidin ja vauvojen välisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen, ja näin myös vauvojen koko elämään. Raskauden aikana naisen keho on jatkuvassa muutoksessa. Alussa keholliset muutokset eivät näy ulospäin, mutta sisäisesti useat kokevat muutoksia kehossaan alusta saakka. Keho vaikuttaa muuttuneelta, raskauden merkkejä tuntuu vartalossa, voi väsyttää eri tavalla kuin ennen ja olo kaiken kaikkiaan erilainen kuin ennen raskautta. Äidin rakkaus vastasyntyneitä kohtaan ei välttämättä herää heti vauvojen synnyttyä, vaan äitiyden tunne kehittyy pikku hiljaa vauvojen kanssa ollessa, vauvoihin tutustuessa ja heitä hoivatessa. Tästä äiti aloittaa oman kasvunsa äidiksi, mikä jatkuu koko elämän.

Isätkin kertoivat muuttuneensa isyyden myötä. Kaksoset ovat opettaneet asioita ja tunteita, joista aiemmin ei ole ollut aavistustakaan. Tulevat isät olivat saattaneet hankkia runsaasti tietoa raskaudesta, synnytyksestä ja pikkuvauvojen hoidosta sekä kaksosuu-teen liittyvistä erityispiirteistä. Kaikki haastatteluihin osallistuneet isät olivat olleet mukana synnytyksessä ja näin ollen kohdanneensa vauvansa ensimmäistä kertaa synnytys-salissa.

“Kyl mä uskon, et sekä mun että vauvojen kannalta on tärkeää, että saa pidellä vauvoja sylissä ja hoitaa heitä alusta alkaen, sillä hoivaaminen vahvistaa kiintymystä kun siinä hoitaessa oppii tuntemaan ne lapsensa.” (isä)

“Isän rooliin kuuluu olla äidin tukena, mutta myös olla vastuussa lapsista.” (isä)

Sekä isät että äidit uskoivat vanhemmuudessaan maalaisjärkeen, rajoihin ja rakkauteen.

“Se että kannustaa ja tukee lapsiaan, iloitsee heidän menestyksestä ja lohduttaa, kun kaikki ei menekään alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Se on vanhemmuutta.” (äiti)

7.3.3 Jaksaminen ja voimavarat

Jaksaminen on koetuksella monessa monikkoperheessä, sillä vauva-arjen pyörittäminen vaatii tavallista enemmän työtä. Monikkovanhempien psyykinen stressi, uupumus, ahdistuneisuus ja masentuneisuus ovat suhteellisen yleistä (Penninkilampi-Kerola 2006, 31). Tämä oli vahvasti nähtävissä myös opinnäytetyössämme.

Tutkimukseen vastanneista vanhemmista kolme neljäsosaa kertoi kokeneensa jonkinasteista uupumusta lastensa ensimmäisen elinvuoden aikana. Äitien ja isien vastaukset eivät juuri eronneet toisistaan. Arjen kiireisyys ja suorituskeskeisyys, krooninen väsymys sekä työn ja kotitöiden yhteensovittaminen lastenhoidon kanssa uuvuttivat vanhempia. Rankinta arjessa olivat olleet katkonaiset yöt sekä vauvojen sairastelu ja hampaiden puhkeaminen. Uupumus oli näkynyt mm. ajantajun katoamisena, fyysisenä väsymyksenä sekä tunteena siitä, ettei pää kestä yksin kotona olemista. Osa vanhemmista kertoi myös, ettei heillä ole kovin selkeitä muistikuvia lastensa ensimmäisestä elinvuo-

desta, mikä osaltaan kertoo silloin vallinneesta kroonisesta väsymyksestä. Juuri tämä väsymyksestä johtuva muistikuvien hataruus harmitti vanhempia erityisen paljon, mikä kertoo siitä, että tahtoa vauvojen hoitamiseen ja ainutlaatuisesta vauva-ajasta nauttimiseen on ollut, vaikka fyysiset voimat ovat olleet vähissä. Yksikään vastaajista ei kuitenkaan ollut sairastunut masennukseen. Vanhemmat kuvailivat jaksamistaan seuraavasti:

“Välillä vaan aatteli, ettei tässä hommassa oo mitään järkeä, ja et mä en vaan niinku jaksa tätä”. (äiti)

“Sillon ku nää kaikki neljä (lapset+puoliso) alkaa vaatimaan jotain yhtä aikaa ja tuntuu et joutuu repeemään eri suuntiin ni semmoset tilanteet on semmosia, et tuntuu että pää repeää” (isä)

“Sillon ku oli tosi väsyne, ni tuntu et semmonen oman ajan järjestäminen... tuntu ettei oo voimia siihenkään. Et jostain pitää hankkia lastenhoitaja ja tavallaan miettiä etukäteen kaikki ohjeet ja... en mä niinku jaksanu, se oli helpompi pysyä kotona”. (äiti)

Mielestämme viimeisimmän kommentin takana olleen äidin uupumus oli päässyt ottamaan ylivallan jo liaksi tilanteessa, jota hän kuvaili, ja esimerkiksi neuvolakäynneillä olisikin hyvä keskittyä vielä tarkemmin monikkovanhempien jaksamisesta huolehtimiseen.

Äitien ja isien vastauksissa oli myös yhteneväisyyksiä siinä, mitkä asiat heitä auttavat jaksamaan arjessa. Lähes kaikissa haastatteluissa tärkeimmiksi voimavaroiksi nousivat parisuhde ja puolison kanssa kahdestaan vietetty aika sekä omat harrastukset. Kumpulan (2004) mukaan vanhempien parisuhde jää helposti vähäiselle huomiolle kahdenkeskisen ajan jäädessä vähiin, mikä voi luonnollisesti vaikuttaa parisuhteeseen negatiivisesti. Haastatellut vanhemmat olivat kuitenkin osanneet katsoa yhteisen ajan puutetta väliaikaisena tilanteena, ja nähdä parisuhteen suurena voimavarana vanhemmuudessaan. He kertoivat kokevansa tärkeäksi sen, että pystyvät jakamaan vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvät asiat puolisonsa kanssa ja tekemään päätöksiä yhdessä. Parisuhteen hyvinvointiin ja tukemiseen suuressa elämänmuutoksessa tulisi antaa riittävästi sen ansaitsemaa huomiota jo odotusaikana eri palveluissa, sillä onhan parisuhde perheen hyvinvoinnin kannalta merkityksellisessä roolissa.

“Mua auttaa jaksamaan se, että yhdessä me miehen kanssa tätä perhettä pyöritetään, et ei näiden asioiden kanssa onneks ole yksin”. (äiti)

Vahva tukiverkosto oli ollut kaikkien tutkimuksessa haastateltujen vanhempien elämäntilanteessa merkityksellisessä asemassa. Lasten isovanhempien merkitys tuli esille keskeisimpänä tukijana arjessa heti oman puolison jälkeen. Äidit ja isät kertoivat saaneensa tukea jonkin verran myös ystäviltyään, mutta kokivat, etteivät nämä ymmärtäneet heidän tilannettaan ja kokemuksiaan niin hyvin. Eräs perhe koki myös hyötyneensä todella paljon muilta monikkoperheiltä saadusta vertaistuesta.

Arvokkaaksi jaksamista edistäväksi asiaksi nousi myös lasten kasvun ja kehityksen näkeminen, mikä tietysti kertoo siitä, kuinka suurena lahjana vanhemmat pitävät omia lapsiaan ja vanhemmuuttaan, vaikka välillä arki monikkoperheessä onkin raskasta.

“Se kun mikä tahansa näistä kolmesta oppii jonkin uuden asian tai uuden hassun toimintatavan, ni siitä tulee ihan voimavara, millä jaksaa sit taas mennä”. (isä).

7.3.4 Vanhemmat tasavertaisina hoitajina

Isyys on muuttunut paljon viime vuosina, ja lasten kasvattaminen ja hoito näyttävät koko ajan jakautuvan tasaisemmin kuin aiemmin. Isät ovat töiden takia paljon vähemmän kotona kuin äidit. Kaksosten hoidossa isän merkitys lasten hoitamisessa ja kasvatuksessa on kuitenkin yleensä suuri.

Perheen isät toivat haastatteluissa äitejä enemmän esiin huoltansa perheen talousasioista. Kaksosten synnyttyä perheen menot nousevat nopeasti, mutta tulot sen sijaan pienevät, kun ainakin toinen vanhemmista jää kotiin usein pitkäksi aikaa hoitamaan kaksosia. Isät olivat sitoutuneet kaksosten hoitoon heti alusta pitäen, ja lasten hoitaminen ja kotityöt olivat työllistäneet isiä paljon. Isän poissaolo lastenhoidosta näkyi esimerkiksi silloin, jos isä oli toisella paikkakunnalla töissä.

Isyysvapaat isät pitivät ehdottoman tärkeänä. Isällä on lapsen syntymän jälkeen oikeus 1–18 arkipäivän mittaiseen isyysvapaaseen, jonka voi pitää yhtä aikaa äidin äitiysloman kanssa. Isyysvapaa on yhtä pitkä riippumatta syntyneiden lasten lukumäärästä. Vanhempien mielestä isä-lapsi -suhteen kehittymisen, perheen jaksamisen, vanhempien ta-

sa-arvoisuuden ja lasten yhdenvertaisen kohtelun kannalta olisi tärkeää, että isyysvapaa pidennettäisiin monikkoperheissä. Kaksosperheissä vanhemmat saattavat muita perheitä useammin kokea riittämättömyyttä vanhempina johtuen arjen kiireisyydestä. Myös parisuhde saattaa olla kaksosperheissä koetuksella. Vanhempien parisuhteen laatu heijastuu suoraan lapsen hyvinvointiin. (Broden 2006, 188)

Useat monikkoperheet tarvitsevat ulkopuolista apua selvitäkseen lastenhoidosta. Hoidon tarve on kaksin- tai moninkertainen riippuen lasten lukumäärästä verrattuna perheeseen, johon on syntynyt vain yksi lapsi. Myös yksilöllinen kiintymyssuhde on rakennettava jokaisen lapsen kanssa erikseen. Monikkoraskaudesta toipuminen vie usein tavallista pidemmän aikaa.

Haastatteluissa ilmeni vanhempien kokemus siitä, että isyysvapaan pidentäminen vähentäisi useissa tapauksissa perheen ulkopuolisen hoitoavun tarvetta, auttaisi äidin jakamista ja parantaisi isän mahdollisuuksia osallistua yhteisvanhemmuuteen, mikä tutkimusten mukaan parantaa koko perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tutkimusten mukaan suurin tuki vanhemmalle tulee nimenomaan omalta puolisoilta.

7.3.5 Vanhemman näkemys omasta ja kumppaninsa roolista kasvattajana

“Suurin osa näistä meidän käytännöistä on tullut vaimolta, hän on valtavan hyvä kasvattaja. mä oon ite insinööri, niin mä saatan vähän aikaa kattoo sitä toimintaa, ja toimin sen mukaan, jos se on hyvä juttu, tai kyseenalaistan sen, ja toimin oman pääni mukaan.” (isä)

Kaikki haastatteluun osallistuvat vanhemmat kokivat puolisonsa olevan hyvä lastenkasvattajana ja -hoitajana. Hyvän kasvattajan luonteenpiirteisiin kuuluviksi mainittiin esimerkiksi rajojen asettamisen taito, lempeys, joustavuus, ehdoton rakkaus lapsia kohtaan ja kärsivällisyys. Tärkeää oli myös se, että puoliso osallistuu mahdollisimman tasapuolisesti lasten hoitoon, ja huolehtii lasten lisäksi myös kumppaninsa hyvinvoinnista. Vanhemmat olivat huomanneet, että he ja heidän puolisonsa tinkivät nykyään mieluummin muusta ajankäytöstään, kuin lasten kanssa vietetystä ajasta. Lasten kanssa leikkimiseen ja pelaamiseen, neuvomiseen, keskusteluun tai muuhun vuorovaikutukseen pyritään käyttämään mahdollisimman paljon aikaa, ja toistuvat tavat, kuten päivällisen syöminen yhdessä, ovat tärkeitä osia arjessa. Etenkin äidit kehuivat puolisoitaan lasten-

hoitoon liittyvistä töistä: isät vastaavat kasvatuksesta ja hoidosta myös itsenäisesti, niin että äiti ei osallistu samaan aikaan lastenhoitoon tai ole läsnä taloudessa. Äitien mukaan tämä ei ole aiemmilla sukupolvilla vielä ole ollut yhtä lailla itsestänselvyys kuin nykyään.

Suomalaiset perheet ovat tyypillisesti kahden kokopäivätyössä käyvän ansaitsijan perheitä, joissa sekä äidit että isät joutuvat tasapainottelemaan työn ja perheen vaatimusten välissä. Ansiotyön on pelätty vievän vanhempien aikaa niin, ettei lapsille tai muulle perheelle jää enää aikaa. Vanhempien työssäkäynnin muutokset – työssäkäynnin yleisyys sekä työpäivien pituus ja osa-aikatyön yleistyminen – vaikuttavat siten lastenhoidon määrään. Myös perhepoliittiset ratkaisut ohjaavat osaltaan vanhempien työssäkäyntiä ja sen mukaisesti ajankäyttöä. Perhevapaat esimerkiksi tarjoavat vanhemmille mahdollisuuden jäädä pidemmäksi aikaa kotiin hoitamaan lapsia.

Tasavertaisen vanhemmuuden toteuttamisessa on vanhempien kokemuksen mukaan ajoittain tai kausittaisesti (esimerkiksi puolison työprojekti toisessa kaupungissa) omat haasteensa. Keskustelu vanhemmuuteen liittyvistä odotuksista on hyvä alku, sillä omien ja toisen ajatuksien ja odotusten tunteminen on paras lähtökohta vanhemmuudelle. Tasavertaisen vanhemmuuden toteuttamistapoja on yhtä monta kuin perheitäkin. Se, kuinka hyvin mikäkin tavoista toimii, riippuu siitä, kuinka hyvin vanhempien erilaiset lähtökohdat ja odotukset pystytään ottamaan huomioon perheen arjessa. Tasavertainen vanhemmuus toimii niissä perheissä, joissa vanhemmat kokevat, että vastuu jakautuu tasaisesti, ja joissa vanhemmat kokevat tulevaisuutta ymmärretyiksi ja arvostetuiksi.

Kuten eräs haastatelluista vanhemmista sanoi: kuka tahansa voi tulla isäksi tai äidiksi, mutta vanhemmaksi kasvu ei ole itsestänselvyys. Tämä ajatus tiivistä hyvin sen, että vanhemmuus on roolina paljon muutakin kuin pelkästään biologinen vanhemmuus: se on sitoutumista lapsiin myös psyykkisellä tasolla. Vanhemmat kokivat, että omaan vanhemmuuteen kuuluu olennaisena oman toimintatavan miettiminen. Mitä ajattelen saavuttavani kun toimin näin? Mitä pelkään tapahtuvan jos toimin toisin? Miten haluaisin toimia? Mitä tunteita tilanne minussa herättää? Millaisissa tilanteissa koen samanlaisia tunteita? Vanhemmuuteen ei ole yhtä ainoaa oikeaa toimintatapaa, mutta vanhemmat kokivat, että usein on hyödyllistä verrata omaa toimintatapaansa muiden, samassa tilanteissa olevien vanhempien toimintaan. Kaksosten vanhemmat toivatkin esiin vertaistuen tärkeyden oman vanhemmuuden tukijana.

Vaikeat lapsuuskokemukset eivät tee kenestäkään ”hyvää tai huonoa” vanhempaa. Jokaisella on hyviä ja huonoja kokemuksia, jokainen on vanhempana jossain vahvoilla ja toisessa asiassa heikoilla. Lapsi kyllä kestää tämän. Jos lapsuus on ollut hyvin vaikea ja laiminlyövä, voi olla vaikea uskoa olevansa itse hyvä vanhempi. Vanhempana oleminen on aina vaikeitakin tunteita herättävää. Vanhemmat kokivat, että tärkeää tukea voi saada puolisoilta, muilta vanhemmilta, omilta vanhemmilta tai neuvolasta.

Voimaa vanhemmuuteen saatiin myös kaksosten kehityksen seuraamisesta. Se tuottaa vanhemmille paljon iloa, mutta jonkin verran myös haastetta: välillä voi olla kausia, jolloin lapset saattavat itkeä paljon, ja vanhempi kaipaisi välillä myös omaa tilaa, rauhaa ja hiljaisuutta. Raskaat yöt ja niiden mukanaan tuoma väsymys, kaoottisuus kotona ja tiheät ruokailut, etenkin keskosilla, verottavat niin äidin kuin isänkin voimia. Vanhemmat kertoivat kuitenkin pyrkivänsä siihen, että välillä on mahdollista viettää aikaa myös aikuisten kesken. Myös toisen vanhemman harrastuksia ja omaa aikaa pyrittiin vaalimaan mahdollisimman paljon.

7.3.6 Lasten syntymän vaikutus parisuhteeseen

Haastateltavat kokivat lasten syntymän muuttaneen parisuhdetta hieman. Yksi äiti kuvaasi lasten syntymän vahvistaneen hänen ja miehensä suhdetta. Erityisesti äidit pohtivat sitä, että parisuhteelle ei jää aikaa, ja sitten kun olisi aikaa, on niin väsynyt, että kaipaa vain nukkumaan. Vanhemmat tunnistivat tilanteen tuomat haasteet parisuhteelle ja kokivat vauvavaiheen erityisenä vaiheena, jonka jälkeen parisuhde palaa jälleen entiselleen. Vaikka puolison kanssa oli erimielisyyksiä, ei niiden koettu olevan dramaattisia ja tilanne tiedostettiin uupumuksesta johtuvaksi.

Vanhemmat kertoivat saattavansa välillä kokea riittämättömyyden tunnetta siitä, että heillä on harvoin mahdollisuus olla vain puolisonsa kanssa kahdestaan. Kaksosten vanhemmuuden perusasetelma on jatkuva moneksi jakautuminen. Vanhemmat joutuvat miettimään usein, kuka lapsista tarvitsee minua eniten ja miten ratkaisen tämän tilanteen. Vanhemmat joutuvat olemaan hyvin kokonaisvaltaisen tarvitsevuuden kohteena. Vauvojen lisäksi huolta tulisi pitää myös parisuhteesta, sillä vanhempien hyvinvointi heijastuu luonnollisesti suoraan koko perheen hyvinvointiin.

Aikaisemman tutkimuksen valossa oletimme parisuhteen kysymysten nousevan merkittävämpään asemaan haastatteluissa. Haastattelun yhteydessä vanhemmat eivät pureutuneet tähän kysymykseen yhtä vahvasti kuin kiintymyssuhteiden näkökulmaan. Koska se olikin tässä opinnäytetyössä sivujuonne, emme lähteneet sitä keinotekoisesti vahvistamaan. Mielestämme merkittävä huomio oli vanhempien ymmärrys ja tietoisuus haasteellisen elämäntilanteen ohimenevyydestä ja parisuhdetyytyväisyyden palautumisesta ennalleen vauvavaiheen jälkeen.

“Mut hienoo aikaahan tää muuten on. niinkun mä oon leikkisästi sanonut, et enää kolmetoista vuotta siihen että muuttavat pois kotoo (naurua).” (isä)

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehyksenä on John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Bowlby kuvailee kiintymyssuhdetta vanhemman ja lapsen väliseksi voimakkaaksi tunnesuhteeksi (Sinkkonen 2003, 94). Vanhemmat kertoivat avoimesti ja realistisesti vauvojen tuottamasta työmäärästä ja siihen liittyvästä väsymyksestä, mutta puheista huokui kuitenkin aina lämmin tunne vauvoja kohtaan. Oma perhe ja omat vauvat nähtiin arvokkaana lahjana.

Olivat kaksoset sitten ensimmäiset lapset perheeseen tai eivät, muutos on aina suuri. Vanhemmat kokevat keskustelun ja kokemusten jakamisen tärkeäksi voimavaroja lisääväksi tekijäksi, mikä on yksi syy hakeutua erilaisten yhdistysten jäseneksi. Monikkoyhdistykset tarjoavat kaivattua vertaistukea, mutta vanhemmat toivoivat lisää keskustelua, tukea ja apua myös esimerkiksi terveys- ja kasvatusalalan ammattilaisilta ja asiantuntijoilta. Kaksosten hoito ja kasvatusta vaatii molempien vanhempien panostusta, joten molemmat vanhemmat tulisi ottaa tasavertaisesti huomioon. Isät usein kokivat, että heidän tullessaan esimerkiksi neuvolakäynnille heidät nähtiin kärjistettynä vain autonavaimien tai vauvojen kantokopan kantajina eikä tasavertaisena vanhempana. Poikkeuksiakin ammattilaisten joukosta tietysti löytyi.

Tutkimuksemme tavoitteena oli keskustelun keinoin saada vanhempia tiedostamaan ja pohtimaan kiintymyssuhteitaan lapsiinsa. Tähän tavoitteeseen päästinkin, ja esimerkiksi kysymys suosikkivauva -asetelmasta herätti erään äidin kohdalla hyvin vahvan tunteen, kun hän vastatessaan havaitsi, että kaksosista toinen on vahvemmin hänen vauvansa. Vauvasta ollut huoli oli tehnyt äidin läheisemmäksi juuri tämän vauvan kanssa. Yleisesti kiintymyssuhteista keskustellessa vanhempien puheissa nousi vahvasti esille heidän reflektointinsa ja pohdintansa vauvan kokemista tunteista. Reflektiivinen kyky mahdollistaa vauvan eri tunnetilojen tunnistamisen ja sitä kautta oman toiminnan arvioinnin suhteessa vauvan kokemukseen. Ilman reflektiivistä kykyä vanhempi ei pystyisi samastumaan vauvan olotilaan ja näkemään tilanteita vauvan kannalta. Reflektiivisyys näyttyi äideillä hieman voimakkaammin kuin isillä; isät pohtivat kasvatusta ja hoitotilanteita enemmän käytännön kautta kuin vauvan kokemuksena.

Tutkimukseen osallistuneiden äitien ja isien kokemuksissa oli löydettävissä selkeitä eroja. Kaiken kaikkiaan äidit kertoivat kokemuksistaan syvällisemmin, laajemmin ja tunnepitoisemmin kuin isät. Jo tieto monikkoraskaudesta oli herättänyt äideissä laajemman kirjon tunteita, aina positiivista tunteista negatiivisiin. Suurin osa vanhemmista oli kuitenkin kokenut tiedon monikkoraskaudesta suurena ilon aiheena, mikä on helpottanut vauvoihin kiintymistä jo raskausaikana. Isät ottivat tiedon vastaan äitejä positiivisemmin ja sopeutuivat ajatukseen nopeammin. Äitejä mietitytti ja pelotti tulevaisuus ja selviytyminen useamman vauvan kanssa, vaikka onnen tunne olikin läsnä.

Merkittäviä eroja isien ja äitien vastauksissa oli myös mietittäessä vauvojen hoitotilanteita, joissa vanhempi on pystynyt vastaamaan vain toisen vauvan tarpeisiin kerralla. Äidit olivat kokeneet tällaiset tilanteet ahdistaviksi, ja tilanteissa olleen läsnä turhautumista ja riittämättömyyden tunnetta. Isät kuvailivat tunteitaan enemmän käytännön järjestelyjä, joilla tällaisista tilanteista ovat pyrkineet selviytymään. Isät kokivat myös, että olivat viettäneet riittävästi mielihyvöpainotteista aikaa vauvojen kanssa ja tuntuivat haastatteluhetkellä jopa hieman ihmettelevän kyseistä kysymystä. Sen sijaan osa äideistä kertoi mielihyvöpainotteisen ajan jääneen aivan liian vähäiseksi, ja kokevansa tämän mieltään edelleen painavana asiana.

8.2 Opinnäytetyön prosessi

Opinnäytetyön tekeminen oli haastavaa ja aikaa vievää, mutta erittäin antoisaa. Kiintymyssuhteisiin liittyvän teorian, erityisesti monikkoperheitä koskevan teorian, lukeminen oli todella mielenkiintoista ja imaisi mukaansa täysin. Tiedonjanomme oli suuri, ja teorian tietoa olikin onneksi tarjolla suhteellisen hyvin. Kaksosia on tutkittu laajasti, ja myös tutkimustietoa on monesta näkökulmasta saatavilla. Tämä loikin omat haasteensa aiheen ja tutkimuskysymysten rajaamiselle, sillä mielenkiintoista aihetta olisi tehnyt mieli tutkia useammasta eri näkökulmasta. Tutkimuksen näkökulman löydyttyä oli muistettava tarkka rajaus myös aineistonkeruussa, jotta pysyttiin aiheessa.

Tavoitteenamme oli saada tutkimukseen haastateltavaksi kahdeksan äitiä ja kahdeksan isää, ja alustavasti mukaan lupautui tätäkin enemmän vanhempia. Loppujen lopuksi kuitenkin haastatteluihin osallistui vain puolet edellä mainituista. Määrä vaikutti pieneltä, mutta jälkikäteen ajatellen se oli oikein sopiva. Haastattelut olivat laajoja, ja saimme

enemmän ja syvällisempää tietoa kuin odotimme. Vanhemmat olivat aidosti innostuneita tutkimuksestamme ja heittäytyivät pohtimaan aihetta todenteolla. Vanhemmat kertoivat vaikeistakin asioista ja tunteista avoimesti, mikä oli todella arvokasta tutkimuksemme kannalta. Tässäkin tilanteessa siis haastattelujen laatu korvasi haastateltavien määrän.

Aineiston analysoinnissa etenimme sisällönanalyysiä käyttäen, ja saimme haastatteluaineistosta paljon tietoa. Tiedoissa oli nähtävissä paljon tiettyjen asioiden toistuvuutta eri haastateltavien kesken ja mielenkiintoista oli huomata, kuinka yhtenevää aineistomme oli jo tutkitun teorian kanssa.

8.3 Tutkimuksen eettisyyden ja luottamuksellisuuden tarkastelu

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 20) korostavat, että ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tärkeimpiä eettisyyden perusteita ovat informointiin perustuva suostumus, yksityisyys, luottamuksellisuus sekä seuraukset.

Kaikki haastattelumme osallistuvat ilmoittivat halukkuutensa haastatteluun itse, joten tätä kautta osallistuminen oli vapaaehtoista ja itse valittua. Perheet olivat paikalla monikkoperhetapaamisessa, jossa kerroimme tutkimuksen aiheesta ja annoimme lisätietoa kiinnostuneille. Lisäksi keräsimme osallistujia sähköpostilla, jonka laitoimme Pirkanmaan Monikkoperheet Ry:n postituslistalle.

Haastatteluun osallistuneita vanhempia ei voi tunnistaa opinnäytetyöstämme, joten haastateltavien anonymiys säilyy. Ainoastaan vanhemmat itse voivat tunnistaa opinnäytetyöstämme omia lausumiaan. Jokainen haastateltava haastateltiin yksin. Tällä pyrittiin avoimuuteen ja mahdollisuuteen vastata kysymyksiin omasta näkökulmasta.

Kvalen (1996) mukaan ihmisiä haastatellessa on huomioitava haastattelun terapeuttinen luonne (Hirsjärvi & Hurme 2010, 20). Eräs haastatteluun osallistuneista vanhemmista totesikin haastattelun päätyttyä, että “Tätä (keskustelua) voisi jatkaa vaikka kuinka, tuntuu niin hyvältä pohtia omaa kokemusta ääneen.” Olimme osanneet varautua tähän asiaan, sillä tiesimme, että omista vauvoista puhuminen tuottaa monenkaltaisia tunteita. Tämän takia olimme ottaneet tutkimukseen mukaan myös voimaannuttavan näkökulman ja kysyimme vanhempien jaksamisesta ja voimavaroista. Haastattelutilanne herätti

vahvojakin tunteita vanhempien pohtiessa kokemuksia, minkä takia tuntui oikealta käydä läpi myös elämää helpottavia tekijöitä ja mahdollisten ulkoisten tukimuotojen mahdollisuuksia.

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 184) mukaan hyvin laadittu haastattelurunko on yksi olennaisimmista teemahaastattelun toimivuuden mittareista. Valitsimme haastattelumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Puolistrukturoitu teemahaastattelu on menetelmä, jossa yksilöä lähestytään tietyn kysymysrunгон avulla, mutta vastaukset annetaan vapaasti, toisin kuin esimerkiksi täysin strukturoidussa kyselyssä, jossa on valmiit vastausvaihtoehdot jokaiseen kysymykseen. Haastattelut motivoivat tutkittavia yleensä kyselylomakkeita enemmän. Haastattelurunkoa pohdittiin yhdessä ohjaavan opettajamme kanssa, ja kysymyksiä kohdennettiin ja terävöitettiin, jotta ne vastaisivat paremmin tutkimuskysymyksiämme. Näin saimme haastatteluista juuri sellaista materiaalia, joka oli olennaista tutkimuskysymysten näkökulmasta katsottuna.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 185) painottavat, että teemahaastattelut olisi litteroitava mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen. Pyysimme joka haastattelukerran aluksi haastateltavalta lupaa nauhoittaa haastattelun. Litterointi on aikaa vievä urakka; nauhoitettua keskustelua kuunnellaan ensin hetken, jonka jälkeen kirjoitetaan kuultu ylös, kehlataan takaisin, jotta saataisiin kuultu varmistettua, tallennetaan tekstiä, kuunnellaan taas ja kirjoitetaan. Pienissä erissä purettu haastattelu kuunneltiin lopuksi vielä pidemmissä pätkissä, jotta voitiin tarkastaa tehty litterointi. Pyrimme tekemään litteroinnin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, jolloin meillä oli vielä muistissa tilanteeseen liittyneet tunnelmat ja havainnoinnit, joita kirjasimme myös ylös.

Yksi luotettavuuteen vaikuttava näkökanta opinnäytetyössämme, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, on monissa eri vaiheissa tapahtuva tulkinta. Haastatteluun osallistuvat vanhemmat tekevät omaa tulkintaansa, me tutkijoina teimme toisen asteen tulkinnan käsitellessämme aineistoa ja kolmannen asteen tulkintaa opinnäytetyötä muokatessamme. Opinnäytetyömme lukija tekee jo neljännen asteen tulkintaa. (Eskola ja Suoranta 2000, 141.)

On aiheellista kysyä, vastaavatko tekemämme tulkinnat haastatteluun osallistuvien vanhempien alkuperäisiä vastauksia. Tällöin puhutaan Hirsjärven (2010, 229) mukaan vastaavuudesta ja haastattelujen tulkinnasta. Kvalitatiivisen tutkimuksen keskeisimpiä ky-

symyksiä onkin, miten olemme ymmärtäneet haastateltavia ja osanneet tulkita heidän vastauksiaan. Hirsjärvi (2010, 230) korostaakin, miten haastattelussa haastateltavan kokemukset muuttuvat tutkijan oletuksiksi eli ne ovat oikeastaan “tulkinnan tulkintaa”. Jokainen tulkinta on täten yksipuolinen käsitys ilmiöstä ja siksi kiistettävissä. Haastatte- luissa näkyy myös niin kutsuttu sosiaalisen suotavuuden ongelma: tutkittavat antavat helposti vastauksia, joiden arvelevat vastaavan tutkijoiden toiveita.

Myös aineiston tulosten julkistaminen ovat omaa tulkintaamme. Olemme pyrkinneet ob- jektiivisuuteen, mutta tutkijan subjektiivinen ote on Hirsjärven (2010, 231) mukaan ko- ko ajan läsnä. Omat tietomme ja taustaoletuksemme vaikuttivat siis siihen, miten asioita tulkitsimme. Tulkinta jatkuu koko tutkimusprosessin ajan tutkimuskysymysten muodos- tamisesta loppupohdintaan asti. Tämän vuoksi oma vastuumme ja valtamme oli pidettä- vä koko ajan mielessä. Tutkijan vallankäyttö alkaa tutkimuksen kysymyksenasettelusta sekä tutkittavien ja tutkimusmenetelmien valinnasta ja ulottuu tutkimuksen havaintojen tulkintaan sekä tutkimuksesta tiedottamiseen. Tämän takia tutkijan tulee tehdä eettisesti kestäviä päätöksiä eri tutkimustilanteissa.

8.4 Jatkotutkimusaiheet ja tulosten hyödyntäminen

Tutkimuksestamme löytyy teoriaa ja arvokasta kokemustietoa liittyen varhaiseen vuo- rovaikutuksen muotoutumiseen, kiintymyssuhteisiin, monikkoperheiden arkeen sekä monikkovanhemmuuden erityispiirteisiin. Tutkimuksemme ja sen tulokset annetaan käyttöön Pirkanmaan monikkoperheet Ry:lle ja Suomen monikkoperheet Ry:lle, jotka voivat hyödyntää tutkimustamme toiminnassaan. Opinnäytetyömme tiivistelmä julkais- taan Pirkanmaan monikkoperheet Ry:n jäsenlehdessä, ja sitä kautta myös tutkimukses- tamme kiinnostuneet monikkoperheiden vanhemmat ja monikkoperheiden kanssa työs- kentelevät ihmiset pääsevät hyödyntämään tutkimustuloksiamme.

Opinnäytetyötä tehdessä nousi esiin myös joitakin jatkotutkimusaiheita. Tämän opin- näytetyön tutkimushenkilöiden monikkolapset olivat haastatteluhetkellä iältään 13 kuu- kaudesta viiteen vuoteen, ja osalla vanhemmista olikin vaikeuksia palauttaa selkeästi mieleen tiettyjä asioita lastensa ensimmäisen ikävuoden ajalta. Varhaisen vuorovaiku- tuksen ja kiintymyssuhteiden syntymisen näkökulmasta juuri tuo ensimmäinen ikävuosi on todella merkityksellinen, ja tämä tutkimus voisikin olla mielenkiintoinen toteuttaa niin, että haastateltavien monikkolapset olisivat vielä haastatteluhetkellä alle vuoden

ikäisiä. Vastauksissa saatettaisi päästä tätä tutkimusta syvemmälle, kun teemojen asioita elettäisi vielä kyseisellä hetkellä. Tutkimukseen voisi tällöin myös liittää havainnointia.

Tutkimuksemme monikkoperheistä kahdessa perheessä oli aiempia lapsia, ja neljässä perheessä kaksoset olivat ensimmäiset lapset. Vanhemmat, joilla oli ennen kaksosia jo aiempia lapsia, toivat vahvasti esiin helpotuksensa siitä, että olivat jo niin sanotusti saaneet harjoitella vanhemmuutta yhden lapsen kanssa ennen kuin oli selvittävä useammasta. Lisäksi he epäilivät sitä, kuinka olisivat selvinneet kaksosista, jos nämä olisivatkin olleet esikoisia. Tätä tutkimusta voisikin olla kiinnostava tutkia myös siitä näkökulmasta, minkälaisia eroja löytyy sellaisten vanhempien kokemuksista, joille kaksoset ovat ensimmäisiä lapsia ja sellaisten, joilla on jo aiempia lapsia. Kiintymyssuhteen muotoutumisen haasteita monikkoperheissä voisi tutkia myös haastattelemalla vanhempia, joilla on sekä kaksoset että yksittäin syntyneitä lapsia, ja selvittää millaisia eroja nämä löytävät varhaisesta vuorovaikutuksesta itsensä ja eri lastensa välillä.

LÄHTEET

Anderson, B, & Anderson, A. 1999. Social support in multiple birth families. Teoksessa Paunonen, Marita, Vehviläinen-Julkunen, Katri 1999. Perhe hoitotyössä - teoria, tutkimus ja käytäntö. Helsinki: WSOY.

Becker-Weidman, A. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: teoria. Teoksessa Becker- Weidman, A. & Shell, D. (toim.) Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: PT-Kustannus, 37-76.

Bowlby, J. 1991a. Attachment and Loss. Volume 1. Attachment. Penguin Books.

Broden, M. 2006. Raskausajan mahdollisuudet – kun suhteet syntyvät ja kehittyvät. Helsinki: Gummerus kirjapaino.

Condon, JT & Corkindale, C. 1997. The correlates of antenatal attachment in pregnant women. *British Journal of Medical Psychology*. 1997;70, 359–372

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gerhardt, S. 2004. Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Helsinki: Edita.

Hautamäki, A. 2001. Kiintymyssuhdeteoria - teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Hautamäki, A. 2012. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Heinonen, K. 2004. Monikkovanhemmuuden ulottuvuuksia ja mahdollisuuksia. Kuopion yliopisto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press. Tallinna Raamatutrukikoda.

Huttunen, J. 2000. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi? Teoksessa Laurinen (toim) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Juva: WS Bookwell Oy.

Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. WSOYPro Oy.

Karhumäki, A. 2009. Monikkoperheiden hyvinvoinnin tukeminen. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009.

Kerns, K. A., Abraham, M., Schlegelmilch, A. & Morgan, T. 2007. Attachment & Human development.

Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, Pirkko & Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Kumpula, U. (toim.) 2004. Asiakkaana monikkoperhe. Keuruun laatupaino.

Manninen, H. 2003. Kilpailu äidin rakkaudesta-kaksoset ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa Niemelä, Pirkko & Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Duodecim 119. (2003), 459-465.

Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. 2003. Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY

Penninkilampi-Kerola, V. 2006. Implications of co-twin dependence for twins' social interactions, mental health and alcohol use. A follow-up study of Finnish twins from adolescence to early adulthood. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Kansanterveystieteen julkaisuja M 190.

Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro, 95-114.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo. Bookwell Oy.

Siltala, P. 2003. Varhainen vuorovaikutus kokemuksen ja tutkimuksen valossa. Teoksessa Niemelä, Pirkko & Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, Pirkko & Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva. WS Bookwell Oy.

Sinkkonen, J. 2003. Lapsen varhainen isäsuhte. Teoksessa Niemelä, Pirkko & Siltala, Pirkko & Tamminen, Tuula (toim) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WS Bookwell Oy.

Tarpila, J. 2006. Kevyt pienokainen: tietoa keskosesta vanhemmille. Helsinki. Keskosvanhempien yhdistys Kevyt.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Ilmoitus Pirkanmaan Monikkoperheet Ry:n jäsenlehdessä

Tervehdys monikkoperheen isä ja äiti!

Olemme 2 sosionomi-opiskelijaa Tampereen ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä liittyen kiintymyssuhteisiin monikkoperheissä, eli olemme kiinnostuneita siitä, millaisia kokemuksia monikkovanhemmilla on kiintymyssuhteen luomisesta useampaan vauvaan samanaikaisesti.

Tavoitteenamme on löytää haastateltavaksi monikkovanhempia, joiden lapset ovat tällä hetkellä alle kouluikäisiä. Tarkoituksena on haastatella perheen molemmat vanhemmat erikseen, mutta mikäli vain toinen vanhempi voi osallistua haastatteluun, on sekin mahdollista. Tutkimuksen kannalta tärkeää olisi kuitenkin saada mukaan sekä miehiä että naisia.

Haastattelut toteutetaan loppukevään 2013 aikana haluamassanne paikassa teille sopivana ajankohtana. Toivomme, että kiinnostutte asiasta ja tulette mukaan tuomaan meille arvokasta kokemustietoa lupautumalla haastateltavien joukkoon. Opinnäytetyön valmistuttua tarkoituksenamme on julkaista tutkimustulokset myös Pirkanmaan monikkoperheet ry:n jäsenlehdessä.

Mikäli innostutte osallistumaan tai haluatte kysyä tutkimuksesta lisää, ottakaa meihin yhteyttä sähköpostitse osoitteisiin jonna.parantainen@soc.tamk.fi tai anniina.pernu@soc.tamk.fi.

Ystävällisin terveisin Jonna Parantainen ja Anniina Pernu

Liite 2. Teemahaastattelun runko

1(3)

TAUSTATIEDOT:

vastaaja isä / äiti

vastaajan ikä

lasten ikä

lasten syntymäviikko

perheen muut mahdolliset lapset

ODOTUS:

-millaisia tunteita tieto kaksosista herätti?

-millaisia ajatuksia/tunteita raskauden aikana, muuttuiko raskauden kuluessa?

SYNNYTYS

-keskosuus?

-millaisena koki vauvojen sairaala-ajan?

-millaisena koki vanhemmuuden mahdollisuudet sairaala-aikana?

ALKUAIKA

- oliko alussa jotain terveydellisiä ongelmia joko lapsilla tai äidillä, jos oli, miten se vaikutti (tunteet, uskalsiko kiintyä vauvoihin)

- millaiseksi kuvailisi suhdetta vauvoihin ensimmäisinä viikkoina?

KIINTYMINEN VAUVOIHIN

- raskausajan kiintyminen : kiintyikö yksilöihin vai kaksosiin/uskalsitko kiintyä?

2(3)

- oliko eri vauvoihin kiintyminen erilaista (mikä vaikutti)?
- onko vauvat ”jaettu” äidin ja isän vauvaan (jos on, niin miten/ missä asioissa/tilanteissa se näkyy)
- millaisia yksilöllisiä piirteitä vauvoilla on havaittavissa, onko?

VAUVOJEN HOITO

- kuinka onnistuu useamman vauvan hoito? mikä haasteellisinta?
- millaisia ajatuksia/tunteita herää, kun pystyy vastaamaan vain toisen vauvan tarpeisiin kerralla?
- onko aikaa olla lasten kanssa kahdenkeskisesti, millaisissa tilanteissa?
- onko suhde erilainen eri vauvoihin, jos on niin millä lailla ja mikä siihen vaikuttaa?
- kuinka huomaa/huomioi lasten erilaiset tarpeet?
- millaiseksi kuvailisi hoitotilannetta, jossa olet kahden vauvan kanssa yhtä aikaa (koh- taaminen/toiminta)
- hoitaako vauvoja enemmän paketissa vai yksikköinä?
- viettääkö mielestään tarpeeksi mielihyvöpainotteista aikaa lasten kanssa?

MIELENSISÄINEN MALLI

- minkälaisia mielikuvia sinulla on omasta vauva-ajastasi, millaisia hoitajia ajattelet vanhempiesi olleen?
- minkälaisena hoitajana näet itsesi?

JAKSAMINEN JA VOIMAVARAT

- näkyykö arjessa uupumusta?
- mikä arjessa rankinta?
- mitkä asiat auttaa jaksamaan?

- mistä saa tukea elämäntilanteeseen?

ISÄN ROOLI JA PARISUHDE

- ovatko vanhemmat tasavertaisia hoitajia? (jos ovat niin miten se näkyy arjessa, jos eivät niin miten se näkyy arjessa)

- kuinka lasten syntymä vaikuttanut parisuhteeseen? muutoksia, millaisia